

rosta

DEC '80/JAN '81

83

Wij Wensen U een Witte Kerst

ROSTRA

BLAD VAN DE ECONOMISCHE FACULTEIT

REDACTIE

Noor de Bruin
Bert Brunninkhuis
Rob de Klerk
Hans Soons
Mic van Wijk

ADRES

Jodenbreestraat 23
kamer 1339
tel. 525 24 97
1011 NH Amsterdam
copy naar:
Rostra
Jodenbreestraat 23
kamer 1339
1011 NH Amsterdam
Adreswijzigingen:
Studentenadministratie
Jodenbreestraat 23

ADVERTENTIES

Bij voorkeur schriftelijk
of telefonisch:
525 2497 en 020 - 83 64 99
Tarieven:
1/1 pagina f 340,-
1/2 pagina f 275,-
Bij 4 plaatsingen resp.
f 320,- en f 260,-

OPLAGE: 2500

COVERDESIGN

Dick van Hell

DRUK

Drukkerij Kaal
Nieuwe Herengracht 61

REDAKSIONEEL

Lectori Salutem

Als je een middag aangenaam wilt worden beziggehouden, dan moet je langs gaan bij Prof. Dr. van Stuyvenberg. Noor, Bert en Hans bezochten hem. Verslag van hun onderhoud, met deze liefhebber van de anekdote, vanaf pagina 4. Prof. Dr. W.F. Wertheim brengt U een kritiese analyse van het boek van Ellman over 'De Chinese Economie'. Als U het forum bezocht heeft, dat hier enige tijd geleden heeft plaatsgevonden, dan zult U begrijpen dat Wertheim's mening niet ongezoeten is. Een drankje erbij mag wel op pag. 10 en 11. Nu U toch aan het drinken bent geslagen, bent U direkt goed in de stemming voor het verslag van het 'Ekonomisten feest' ter gelegenheid van de presentatie van het boek 'Economisch beleid uit de klem'. Wim Hafkamp leidt U binnen in een energieke wereld. Begin februari wordt alhier een symposium georganiseerd waar menige kwestie rond de kernenergie aan de orde zal komen. Wim Hafkamp bereidt U voor vanaf pagina 14. Zoals beloofd, en U zat er natuurlijk al op te wachten, het tweede gedeelte van het leeronderzoeksverslag van Pieter Beemsterboer (Pag. 19 en 20). Jos de Beus toont U de verrassende overeenkomst tussen M. Friedman en onze nationale helden Koot en Bie. Sla gerust blz. 22 op, er zit geen (Haags) luchtje aan.

Dat Jan Schaefer problemen heeft, hoeven wij U niet te vertellen. Interessant ekonomen voer is zijn verzoek aan het ABP om hem in deze moeilijke tijden bij te staan. Hans Soons bericht U van een maatschappelijke discussie; pagina 25 en 26.

Rest ons bij deze onze nieuwe redakteur Hans Koenhein te begroeten en U, lezer een aantal prettige feestdagen toe te wensen en te hopen U in 1981 weer in onze lezerskring te mogen aantreffen!

INHOUD

- pag. 3 Een loonmaatregel, verleden of heden? RdK.
- pag. 4 Prof. van Stuyvenberg geïnterviewd door NdB, BB en HS.
- pag. 10 Wertheim contra Ellman.
- pag. 12 Het economisch beleid raakt uit de klem, reden tot feest.
- pag. 14 Wim Hafkamp over een symposium over kernenergie dat hier 12 en 13 februari 1981 zal worden gehouden.
- pag. 19 Vervolg leeronderzoeksverslag door Pieter Beemsterboer.
- pag. 22 Jos de Beus, Milton Friedman en de Tegenpartij.
- pag. 25 Jan Schefer voert een maatschappelijke discussie met het ABP. HS kijkt mee over zijn schouder.
- pag. 27 Rond uit de Raad door Coen Teulings.

LOONMAATREGEL;

OVER LONEN, LOONPOLITIEK EN ECONOMIE

Alweer een loonmaatregel! Is daling van reële lonen nu echt nodig? Moeten ambtenaren nu echt "dubbel gepakt worden"? Is overheidsingrijpen in de loonvorming wel gewenst? Hieronder enkele losse opmerkingen over deze thema's.

Over de noodzaak van loon-aanpassing en de effecten van loonstijging.

Uit verschillende gegevens blijkt duidelijk dat de concurrentieverhoudingen zich belangrijk hebben gewijzigd in Nederland's nadeel. Het is van het grootste belang, wil hierin wederom een verandering ten goede komen, dat de prijs- en loonaanpassing zich in Nederland op soepeler wijze gaat voltrekken dan tot dusverre het geval is. De ernst van de huidige situatie dwingt daarbij in het bijzonder voor één ding te waken: evenmin als het behalen van krisiwinst in welke vorm dan ook kan worden gebillijkt, kan gedoogd worden dat in deze tijd door verhogingen van het reële loon de aanpassingsmoeilijkheden nog worden vergroot; een reële loonsverbetering zal niet anders kunnen worden verkregen dan ten koste van een verlenging van de krisisduur en van jarenlange werkloosheid.

Over het onverantwoordelijk gedrag van koopkrachteconomen.

Van een krachtige aanpassing van de geldlonen en salarissen, blijkt in Nederland echter nog geen sprake te zijn geweest. Het Nederlandse volk moet daarom voor alles van de voorstelling worden bevrijd, die helaas op onverantwoordelijke wijze voortdurend van socialistische en vakverenigingszijde wordt gepropageerd, dat dit hele aanpassingsproces een "anti-sociale" en reaktionaire strekking zou hebben. Sociale belangen vorderen in deze tijd beweeglijkheid, geen starheid. Komt men in Nederland echter niet tot zulk een krisispolitiek-uit-één-stuk, doordat te weinig stemmen in

deze richting blijven opgaan, dan dient in ieder geval een krachtig voortgezet te dalende aanpassing in het wezenlijk belang van het gehele bedrijfsleven en van het werkloze deel der bevolking te worden nagestreefd.

Bij loondaling moeten de ambtenaren voorop gaan.

De loonvoorwaarden van deze groep stempelt hen tot de meest bevoorrechte onder de arbeidersbevolking. Zo daaraan al getornd is geworden, dan is dat toch verhoudingsgewijs tot een minimum beperkt gebleven. Het is in Nederland nog steeds goed dienen onder de kromstaf der overheid. Slaagden de arbeiders - en in vele gevallen ook de werkgevers - in de bedrijven, die voor de plaatselijke en nationale markt produceren er niet onfortuinlijk in, hun inkomsten te behouden door de konsument en de werkloze kollega het gelag te laten betalen, de arbeider in overheidsdienst wentelt de ongemakken der conjunctuur op de belastingbetaler af: de categorie van arbeiders in dienst der overheid, rijk, provincie en gemeente zullen zich moeten aanpassen en derhalve moeten dalen.

Over de noodzaak van overheidsingrijpen in de loonvorming.

In verband met de nog steeds bestaande wanverhoudingen tussen de lonen hier te lande en die in de concurrerende buitenlandse industrieën zal, als andere middelen tot vermindering der produktiekosten niet voldoende zijn, verdere loondaling onvermijdelijk wezen. Het beste en het doeltreffendste middel om daartoe te geraken ware een met beleid uitgevoerde Nederlandse "Krisisprijswet".

Van zulk een overheidsingrijpen zou het welkome resultaat zijn, dat vele thans bij de huidige starheid van het geldloonpeil nog overmijdelijke loonkonflikten werden voorkomen.

Besluit.

Voor de goede orde: Bovenstaande opvattingen zijn niet de mijne. Het zijn citaten uit: A.J.R. Mauritz, Loonpolitiek en de crisis, (Haarlem 1933), en uit de preadviezen van L.G. Kortenhorst en C.F. Stork voor de vereniging voor de Staatshuishoudkunde en de statistiek uit 1925 over de vraag: "Is, voor het herstel van de voortbrenging en beperking van de werkloosheid verdere verlaging van de arbeidslonen noodzakelijk?". Voor de leesbaarheid heb ik de spelling up to date gebracht.

Ter relativering wil ik afsluiten met een vermaning aan het adres van economen die vandaag de dag analoge opvattingen koesteren; een vermaning door de derde preadviseur uit 1925, J. Goudriaan. Het ware te wensen, "dat de staathuishoudkunde kwam, niet tot een voorbarig en dus waarschijnlijk niet geheel juist, in elk geval onbewijsbaar antwoord op de maatschappelijke problemen, maar tot een voorzichtige analyse van hetgeen men aan feiten zou moeten kennen om het beantwoorden van de vragen te kunnen beproeven".

RdK.

* * *

PROFESSOR DOCTOR VAN STUYVENBERG: "STUIF VOOR VRIENDEN"

Hij gebruikt de auto selectief en gaat negen van de tien keer naar Amsterdam met de trein. Vindt dat ook veiliger, hoewel hij erg graag auto rijdt: "Alleen zo omstreeks 1970 heb ik enkele keren brokken gemaakt. Op een morgen rijd ik met mijn vrouw naar Amsterdam. Ik zit in Diemen op de linkerbaan, wanneer ze opeens tegen me zegt: Hé, kijk daar, een bus met narvas". Ja, en wat doet een man dan, hé? Ik kijken boemmm. Mijn neef, die een garage heeft, belt me een dag later op en zegt: Uw auto is wel total loss".

en aanbodproblemen, waar jij mee zit, wel uit elkaar". En inderdaad, we kwamen eruit, met een correlatie van 0.94".

Al pratend loopt hij naar zijn bureau, pakt zijn proefschrift en slaat in één handeling de juiste pagina's op. "Tinbergen had in een boekje gezegd: Je kunt bij vraagvergelijkin-

Eén van de talloze anekdotes, waarmee Prof. Dr. J.H. van Stuijvenberg zijn betoog doorspekt. Veel ervan mogen niet geplaatst worden, omdat ze te persoonlijk zijn. Vóórdat het eigenlijke interview begint, zet hij zich neer in een van de prachtige stoelen in zijn kamer op de Herengracht, poserend voor de foto's; vraagt heel erg beleefd, niet zozeer vormelijk als wel heel menselijk, om koffie, praat aan één stuk door; is echt vriendelijk, vaderlijk soms en kijkt meermalen argwanend naar de cassetterecorder.

Wanneer de band eenmaal gestart is, gaat hij breeduit zitten, plant zijn handen op de knieën en zegt: "Wat willen jullie weten, vraag maar!".

Allereerst komt zijn proefschrift 'Enkele economische aspecten van de kersenteelt in Nederland' aan de orde. Tijdens de vraag al, lijkt het alsof hij diep adem haalt, om zodoende de komende woordenstroom beter te kunnen kanaliseren.

"In 1941 was Lambers uit Rotterdam redacteur van de E.S.B. (Economisch-Statistische Berichten). Er kon toen nog over alles geschreven worden, mits het maar niet 'deutschfeindlich' was. Er was gebrek aan kopij, reden waarom Lambers mij vroeg een artikel te schrijven. Ik oacht toen, ik ga over de kersenteelt schrijven, dat is

leuk, ik ken die grondig. Ik ging schrijven, een artikel van zes, zeven bladzijden, maar toen het klaar was, dacht ik: ik weet het toch nog niet helemaal zeker, ik moet dat toch eens verder uit gaan zoeken. Na een maand of drie kwam de gedachte op om het niet in de E.S.B., maar in de Economist te plaatsen. Intussen had ik Jaap Hartog ontmoet, nu hoogleraar in Rotterdam, toen ondergedoken. Hij deed niets anders dan wiskunde en econometrie. Die zei tegen me: "Met behulp van correlatierelaties en regressievergelijkingen halen we de vraag-

gen naar agrarische produkten de invloed van de koopkracht wel verwaarlozen. Maar bij kersen bleek het tegendeel: 22% van de prijs-schommelingen hield verband met schommelingen in de koopkracht en 66% met schommelingen in het aanbod. Toen heb ik een regel gevormd, die een uitzondering was op de regel van Tinbergen. Kersen zijn een luxe produkt, komen maar een korte tijd op de markt en vormen slechts een klein deel van het budget. Hetzelfde geldt voor aardbeien, ik heb daarover materiaal verzameld, maar nooit uitgewerkt".

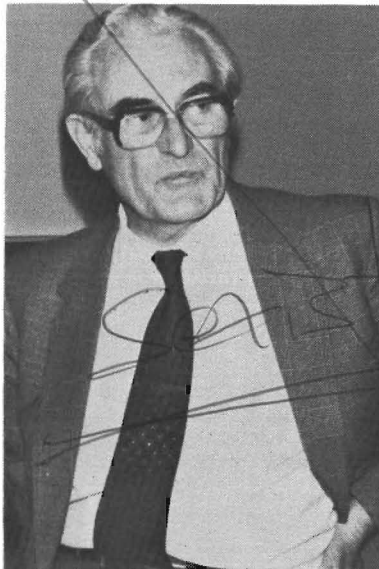
"In mijn proefschrift heb ik gewerkt met wiskunde en statistisch materiaal, het is duidelijk moderne economische geschiedenis".

Er bestaat volgens hem geen principieel verschil tussen economische geschiedenis en economie. Hij citeert uit een boekje van Conrad en Meyer, dat intussen razendsnel is opgediept uit zijn tas en meer aantekeningen dan tekst bevat: "Instead we reject the possibility of such a dichotomy. We shall assert simply, that economics as a science deals with historical processes and is dependent upon historical research". "U begrijpt dat toch wel, hé?", vraagt hij met opgetrokken wenkbrauwen. "Als U historisch onderzoek doet en U haalt er bijvoorbeeld de theorieën van de monopolistische concurrentie bij, waar bent U dan mee bezig? Juist ja - slaat met vlakke hand op de tafel met stof uit het verleden. Of dat nu vijf of honderd jaar geleden is, dat doet er in beginsel, en dat zeg ik heel voorzichtig, niet toe. Ik ben heel voorzichtig, omdat je met het toepassen van moderne theorieën op situaties van vóór 1800 voorzichtig moet zijn. De middeleeuwer heeft alles niet zo beleefd als wij met onze theoretische kennis".

Hij staat op, neemt de boeken van de tafel en zet ze op hun plaats terug. "Zo, mijn proefschrift zet ik daar neer, ik gebruik het nog heel regelmatig". Direkt daarop: "Wat wou U verder nog weten, vraag maar".

Automatisch komt de these van Weber ter sprake. Van Stuijvenberg schreef er een artikel over in 'Economie dezer dagen', de bundel, welke Lambers in 1973 werd aangeboden bij diens 25-jarig hoogleraarschap. Max Weber publiceerde in 1904 een these over de invloed van het Calvinisme op de geest van het kapitalisme. Van Stuijvenberg raakte reeds in 1935 geïnteres-

seerd in Weber, volgens zijn zeggen waarschijnlijk door zijn hervormd-gereformeerde afkomst en de colleges van zijn leermeester Sneller: "Ik ben er toen over gaan lezen, maar door mijn proefschrift bleef het liggen. Na 1945 begon ik er opnieuw aan, met de invloed van Tawney's 'Religion and the rise of capitalism', maar kwam er niet uit, vanwege te weinig kennis van godsdienst en filosofie. Na het lezen van F.L. Polak's fenomenale boek 'Kennen en keuren in de sociale wetenschappen', begreep ik Weber beter. Tawney en Beins betoogden, dat de Calvinistische ethiek vóór 1650 kapitalistisch was, maar daarna omsloeg. Ik heb toen zeker 5 meter perkamenten bandjes met oude preken uit de periode 1675-1775 gekocht, er veel van gelezen en ben tot de conclusie gekomen, dat de calvinistische ethiek in Nederland niet is omgegaan. Die is conservatief gebleven. In ons land waren het daarentegen vooral de Libertijnen, Remonstranten, Erasmiase christenen, die de economische expansie droegen, niet de Calvinisten".

"Toen paste ik Weber er op toe en dat lukte maar niet. In de zomer van 1967 heb ik Weber toen pagina voor pagina uitgesorteerd naar onderwerp: wat zegt hij hierover, wat zegt hij daarover. En toen pas werden me twee dingen duidelijk. Allereerst: Weber's these is niet con-

sistent: ziet hij in het begin van zijn boek de Calvinistische ethiek nog als één der oorzaken van de kapitalistische geest, naar mate het boek vordert, zwakt hij dat steeds meer af en is er sprake van een monocausaal verband. Hij gaat als het ware de Calvinistische ethiek zien als de enige oorzaak van het kapitalisme. Zo'n inconsistente theorie kun je niet toepassen". "In de tweede plaats deugt het theologisch fundament van zijn these niet. Hij zegt: "Het essentiële dogma van het Calvinisme is de leer der uitverkiezing; je bent door God bestemd of om verdoemd te worden, dan wel om zalig te worden in de hemel. Volgens Weber kan een mens daaraan niets toe- of afdoen. Het ligt vast bij Gods raadsbesluit. Wat doet de zielzorg nu volgens Weber? Die zegt de mensen, dat hard werken de verdoemenis op de vlucht drijft. Terwille van je uitverkiezing dus heel hard werken, je hele leven bezig zijn. Werk je hard en leef je zuinig, zoals het Calvinisme wil, dan spaar je en kweek je kapitaal. Die bewering van Weber deugt niet. Nergens, maar dan ook nergens heb ik gevonden, dat er hard gewerkt moet worden om behouden te worden. De these steunt wat dat betreft op niets".

"Ik ben met Weber's these zo'n dertig jaar bezig geweest, niet aan één stuk door, maar van tijd tot tijd". Na publicatie van zijn artikel heeft van Stuijvenberg talloze reacties gekregen, die volgens zijn zeggen vooral de moeilijkheidsgraad van de materie aangeven.

"Met onderzoek moet je voorzichtig zijn. Dat kun je niet zó maar afdwingen. Er is een incubatietijd nodig. Christus ging ook een tijd de woestijn in. Toynbee zei: Grote mensen gaan dikwijls in, maar ik behoer helaas niet tot die groep. De oplossing van een probleem zie je dikwijls, als je er niet mee bezig bent, bij-

voorbeeld onder het scheren of in de bus. Je kunt niet zeggen, dat de ratio de enige kenbron is, dus alleen maar het verstandelijk denken. Er is méér".

Onlangs heeft van Stuijvenberg een lezing gehouden over het kapitalisme. Hij betoogt, dat dit niet meer bestaat: "Eén van de grondslagen van de kapitalistische economische orde is de individuele zelfverantwoordelijkheid: iedereen zorgt zelf voor zijn inkomen en de besteding daarvan. Dát is mijn norm voor het kapitalisme, namelijk de staatsonthouding. Thorbecke zei bij de aanleg van de spoorwegen: "De exploitatie dient door particulieren te geschieden; het is in strijd met de waardigheid van de staat op te treden als deze of gene vrachtkarondernemer".

telegraaf en telefoon, alle zijn ze monopoliede, een particulier komt niet meer binnen en kan zich daarin geen inkomen meer verwerven. "Van ons nationaal inkomen gaat meer dan 60% loer handen van de staat. In de Sovjet-Unie ligt dat percentage rond de vijftig. Nederland is daarin koploper. Hoge belastingen, vooral als je veel verdient. Voor een hoog inkomen loop ik niet weg, dat heb ik nog nooit iemand zien doen. Zij zijn een grote belastingbron. Snoeit de staat sterk in hoge inkomens, dan lijdt ze een groot verlies aan belastinginkomsten, die elders niet te halen zijn".

Dat de staat meer en meer ingrijpt, acht hij positief, omdat de vroegere kapitalistische samenleving het

of men hier en daar niet te ver gaat. Ik ben van mening, dat het af en toe de spuitgaten uitloopt".

Over inkomensverschillen: Die acht ik rechtvaardig en ethisch verantwoord. Tenslotte werkt de één keihard en de ander niet. Berekend per uur zijn de verschillen al veel kleiner. Ook heb je mensen met bijzondere kwaliteiten". Hij noemt Cruijff en Van Hane-gem. "Verder ken ik ze niet zo goed. Er kwam eens een student bij me, die in de voetballerij zat en Mühren heette. Wist ik veel?".

"Ik ken mensen, die geen hoogleraar willen worden, omdat ze er dan in inkomen fors op achteruit gaan. Men moet uitkijken, anders krijg je niet de beste mensen meer". Hij meent, dat het inkomensvraagstuk een subtiele zaak is, die veel ingewikkelder is, dan zo populair wel gesteld wordt". "Vooral wanneer het inkomen uit arbeid verdiend wordt, dient men het snoeimes voorzichtig te hanteren. Anders ligt het met inkomen uit kapitaal en erfenissen. Ik zou daarover moeten denken".

Naast hoogleraar economische geschiedenis is van Stuijvenberg directeur van het N.E.H.A., het Nederlandsch Economisch Historisch Archief. Dit omvat een bibliotheek met 65.000 boeken op het gebied van de economische geschiedenis en is daarmee één der grootste ter wereld. Bovendien bezit het handschriften, meer dan 300 bedrijfsarchieven, prenten en munten. Het schitterende pand aan de Herengracht is gebouwd in 1614 en eigendom van de Universiteit. Het wordt door de vereniging gehuurd. De kamer van de trotse directeur is er een, welke iedere hoogleraar zich zou wensen en niet te vergelijken met de kantoren op de Jodenbreestraat: een diepe tuin en enkele kostbare antieke stukken, alsmede een privé-toilet, waarvan hij zegt: "Mijn hoge gasten, en dat zijn jullie, mogen er gebruik van maken".

Van Stuijvenberg constateert, dat de individuele zelfverantwoordelijkheid heden ten dage voor zeer velen niet meer opgaat: de werklozen, de zieken, de bejaarden en anderen, die buiten hun schuld geen inkomen hebben. De staatsbemoeienis is daarnaast veel groter geworden: hoogovens, spoorwegen, mijnen, gas, water, electra, post,

eerst faalde op het gebied van de arbeidsmarkt. Dáár is dan ook het eerst ingegrepen, omdat de beweeglijkheid der produktiefactoren gering is en was en een goed overzicht ontbrak. De arbeidsmarkt is zwaar georganiseerd. De vakbeweging is te vergelijken met een kartel. Op zichzelf is die ontwikkeling positief geweest. Wél vraag ik me af,

Hij is een uitstekend gastheer. Na de koffie komt er thee, en omstreeks vijf uur, als we al zo'n drie uur geproost, maar vooral geluisterd en gelachen hebben, een goede borrel. Hij trekt daarvoor zijn jasje uit en serveert ons in hemdsmouwen.

Binnenkort gaat hij gastcolleges geven in Japan en de Verenigde Staten. Hij is daartoe uitgenodigd door mensen, die zijn publicaties over de these van Weber en de moderne economische geschiedenis van Nederland gelezen hebben. "De Japanners zijn zeer geïnteresseerd in Nederland, vooral door de Nederlandse nederzetting op Decima, welke tot 1854, toen Perry de handel openbrak, het enige Japanse raam op het Westen was. Via Decima is veel kennis naar Japan gegaan. De hoogleraar, die mij uitnodigde kent Nederlands". Hij noemt een Japanse naam, die vertaald 'hoge boom in het veld' betekent en toont zich erg enthousiast over de komende reis.

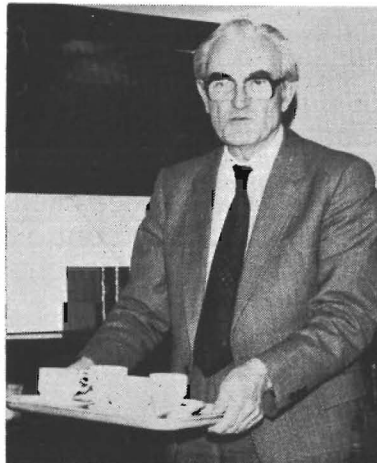
Zijn energie noemt hij 'a gift of nature'. Tijdens de tweedaagse studiereis naar Vlaanderen in mei jongstleden, liep hij overal vooraan, kwiek stappend, terwijl studenten, die 45 jaar jonger zijn, klaagden over vermoeide benen.

"Als je werkelijk iets wilt, er belangstelling voor hebt en er ook nog plezier aan beleeft, dan heb je altijd tijd. Ik ga met studenten op reis, omdat ik de economiestudie uit een oogpunt van algemene vorming en kennistheorie nogal kaal vind".

Om daaraan tegemoet te komen, organiseert hij studiereizen: zoals gezegd, naar Vlaanderen, in de Middeleeuwen een centrum van economische activiteit, met als duidelijke exponenten Brugge, Antwerpen en Gent. "Ik vind het leuk, hen de schilderijen van Jan van Eyck uit te leggen en te zeggen: Het is gothisch, maar je ziet het Noordse realisme want het is veel reëler dan tweehonderd jaar daarvoor.

Ik laat ze de graven van Karel de Stoute en Maria van Bourgondië zien. Het ene is renaissance, het andere gothiek. Dat kun je zelfs aan de handen zien. Bij de eerste zie je de aderen, bij de ander zijn deze volkomen glad. Dát vind ik leuk!".

Meestal is hij zijn eigen gids, omdat hij de meeste gidsen maar zozo vindt. Vertelt over studiereizen naar Florence, over opvoeringen van de Aida (van Verdi) in de arena van Verona. Nog duidelijk nagenietend kijkt hij ons aan, alsof hij vragen hierover verwacht. Het is alsof hij even twijfelt aan onze algemene ontwikkeling. Direkt echter laat hij er op volgen: "Tsjonge, wat was dat een mooie tijd".

Een tweede manier om aan de studieomklemming te ontkomen, is naar zijn mening het geven van kennistheoretische colleges over de vraag, in hoeverre je bij de wetenschapsbeoefening objectief kunt zijn. "Objectiviteit veronderstelt eigenschappen, die zowel bij de onderzoeker als bij de ontvanger van de kennis niet aanwezig kunnen zijn, zoals onvooroordeelbaarheid, onbevooroordeeld zijn, waardevrij enzovoorts. Deze veronderstelling is op zichzelf echter al wereldbeschouwend: Je gaat dan uit van de positivistische of

Kantiaanse opvatting. Bij een ander standpunt kan die objectiviteit zoek raken en krijg je een verschijnsel als de V.U. In theorie is een calvinistische wetenschap mogelijk. En de Mohammedanen zijn net zo min op hun achterhoofd gevallen als wij".

"Iemand, die zegt: je moet objectief zijn, die heeft al gekozen. Die denkt Kantiaans: je moet je ontdoen van alles, wat er in een normaal levend mens aanwezig is. Dat kan niet. Je kunt geen objectieve definitie geven van het begrip objectiviteit. En dit is géén woordenspel". Het vingertje waarschuwend omhoog, doordringende blik.

"O, ja en wat ik verder wel eens behandel in de colleges is het historisch-materialisme. Ook de Encycliek Rerum Novarum neem ik wel eens, (Paus Leo XIII schreef in 1891 een aantal uitgangspunten voor een ontwikkeling van het sociaal-economische leven vanuit de katholieke beginselen.) of de ontwikkeling van het denken in het Westen van Descartes tot Heidegger, van het Nationalisme tot het Existentialisme. Van twee dingen houd ik mij overtuigd: Voor de studenten is dat nieuw of nagenoeg nieuw en ze krijgen, ook al ben ik op dat gebied zeker geen deskundige, geen onzin te horen.

Van Stuyvenberg vraagt zich af of de economiestudie niet wat te abstract is. Te veel praktisch bijbrengen vindt hij evenmin juist, vanwege de vergankelijkheid daarvan. Hij kiest voor algemeen instrumentarium. "Als ik het voor het zeggen had, zou ik er een knappe flank in gooien voor het maken van scripties en werkstukken, dit tegen de achtergrond van de theorieën". Naarmate het gesprek vordert, blijkt steeds meer, dat er een groot plichtsbesef uit hem spreekt. "Ja, dat zit erin. Ik ben nog nooit ergens voor op de loop gegaan. Iedere hoogleraar behoort zijn functie te aanvaarden met het uitspreken van een rede. Dat heb ik gedaan in Rotterdam, in Brussel, hier en ook

Jonge bedrijfseconomen die een carrière ambiëren in de internationale accountancy zijn welkom bij Arthur Young Nederland.

Voor zojuist afgestudeerde of binnenkort afstuderende bedrijfseconomen is er een uitstekende mogelijkheid om zich bij Arthur Young tot internationaal opererend registeraccountant te ontwikkelen. Natuurlijk voorzien van de daarmee samenhangende interessante emolumenten.

In verband met het internationale karakter van onze praktijk bieden wij u uitgebreide interne cursussen welke een aanvulling vormen op de postdoctorale accountantsopleiding. Waar nodig kunt u deze opleiding in werktijd volgen.

Doordat wij bij onze cliënten in teamverband werken krijgt u een goede begeleiding bij de praktische problemen waarmee u wordt geconfronteerd. Bovendien wordt u regelmatig geïnformeerd over uw technische prestaties in een persoonlijk gesprek met een vennoot.

Het werk bij ons is zeer afwisselend: onze cliënten zijn afkomstig uit alle bedrijfstakken. Ons werk is veelzijdig: controle van jaarrekeningen, bijzondere financiële onderzoeken, bedrijfseconomische adviezen, organisatie, E.D.P. auditing enz.

Er is nog veel meer wat u zou moeten weten: over de groei van het vrije beroep waarvan u deel gaat uitmaken, over uw progressie daarin en de mogelijkheid van doorgroei naar vennoot, over de Europese AMSA groep van vooraanstaande nationale accountantskantoren en over de activiteiten van Arthur Young International.

Mogen wij u daarom uitnodigen voor een oriënterend gesprek, waarbij u met uw toekomstige collega's kennis kunt maken? Voor een afspraak kunt u zowel schriftelijk als telefonisch contact opnemen met Drs A.J. Meyer, Arthur Young Nederland, Koninging Julianaplein 30-9-2, 2595 AA Den Haag, Tel. 070-814161 ('s avonds 020-274075). De sollicitatieprocedure zal bij ons snel worden afgewikkeld.

ARTHUR YOUNG NEDERLAND
internationale accountants

op de KMA. Dat is een kwestie van plicht, ik voel het als een opdracht en het past in mijn karakter".

Uit de Franse bakkerstrog van omstreeks 1750 tovert hij sherry, port en vermouthe te voorschijn. Hij vult eerst onze glazen, daarna het zijne. Ongelukkigerwijs schenkt hij dat tot aan de rand toe vol. Het lijkt voor hem geen probleem: hij zet zijn handen op de knieën, buigt voorover en nipt zolang aan het glas, dat hij het zonder morsen naar de mond kan brengen. Direkt daarop zegt hij: "U vindt, dat ik een sterke bezieling uitstraal? Dat heeft met mijn energie te maken. Als is er gens interesse in heb, ga ik gewoon door, alsof er niets aan de hand is. Zoals vandaag, donderdag maak ik altijd 12 uur. Als ik dan thuis kom, heb ik een voldaan gevoel; ik neem dan wel een goede borrel." Zijn antwoord doet denken aan de zegswijze: "Men voelt zich moe naar de mate, waarin men iets niet heeft uitgevoerd". Over zijn hoogleraarsfunctie: "Het is werkelijk een zegen, dat mijn dagelijks werk en mijn liefhebberijen samenvallen. Het gevaar is wel, dat je te ver doordraaft. Maar dan heb ik andere dingen om me te ontspannen, een tuin, een grote platenverzameling, bijna alles klassiek - wat ik aan niet-klassiek heb, heb ik gekregen-, een uitgebreide bibliotheek buiten mijn vak en de interesse voor wijnen, die ik nauwkeurig selekteer. Verder hou ik me bezig met filosofische dingen, waarschijnlijk komt dat door mijn afkomst. Politiek interesseert me, maar ik ben geen lid van een politieke partij. Mijn keuze hangt af van "das Gebot der Stunde". Ik denk het meest in de richting van het CDA, maar dat is een weinig consistent geheel, daarom stem ik er niet op. Aantjes zit me erg hoog. Waar ik wel op stem, laat ik in het midden. Ik oriënteer me niet eenzijdig, heb abonnementen op het NRC, de Telegraaf en de NZZ (Neue Zürcher Zeitung). Los koop ik het Parool, de Volkskrant en Trouw. Ik steek niet onder stoelen of banken, dat ik de Telegraaf lees. Alleen de Telegraaf, nee, dan zou ik me geestelijk ondervoed voelen"

"Mijn vrouw heeft uit een oogpunt van wetenschap een zeer belangrijke functie in mijn leven. Ik probeer alles zodanig te schrijven, dat iemand met, laat ik zeggen, ULO-niveau, het kan begrijpen. Zij leest alles wat ik schrijf vooraf, corrigeert me soms en heeft dan altijd gelijk".

Wat betreft de vrouwenemancipatie zegt van Stuyvenberg niet vooraan te staan in de rij der progressieven. "Als een ondernemer bij gelijkwaardige sollicitanten de keus heeft tussen een man, vader van vijf kinderen, en een vrouw, die ongetrouwd is, dan moet de man de voorkeur hebben. In het omgekeerde geval, de vrouw heeft vijf kinderen en de man is ongetrouwd, dan dient de vrouw de voorkeur te krijgen. Kortom mijn criterium is het maatschappelijk nut". Hij zet vraagtekens bij het doorbreken van het rolpatroon, en verklaart er niets op tegen te hebben. "Leest U Erich Fromm eens: 'The art of loving'. Fromm meent, dat de taak van de vrouw en de man bij de opvoeding psychologisch niet over een kam te scheren zijn. Dat zit 'm in de aard van de evolutie, er zijn nu eenmaal mannen en vrouwen en die zijn verschillend. Je kunt hoog of laag springen, de vrouw brengt het kind voort en de natuur maakt, dat zij ervoor heeft te zorgen. Dat wil niet zeggen, dat de vader niets doet, integendeel, hij stelt de norm. De moeder verzoent". Wanneer wij stellen, dat hetgeen hij schetst, historisch gegroeid is, worden zijn drukke gebaren iets minder gecoördineerd, hij komt lichtelijk overeind uit zijn stoel en zegt: "om de drommel niet, in geen honderdduizend jaar, pas nou op, hé, Fromm is niet ouderwets, heeft veel van het marxisme meegekregen. De historisch gegroeide situatie, met een sterk psychologische en religieuze achtergrond, zoals Fromm die schetst, is zo ontzettend sterk, dat alleen op lange termijn verandering mogelijk is".

Wanneer de tweede borrel is ingeschonken, merken wij op,

dat het gesprek al zo'n drie-en-een-half uur duurt en aan levendigheid nog niets verloren heeft. De (gespreks-) onderwerpen zijn er dan ook naar. Voorzichtig brengen wij Reagan's verkiezing te berde, want wij weten niet of er nog voldoende tijd is. Maar het blijkt nog even te kunnen.

"Carter vond ik een flop, weifelend, onzeker. Het allerergste wat een mens kan overkomen is bezetting. Je bent niet vrij meer, alles word je verboden. Daarom is een sterk bewapend Westen belangrijk. Wij moeten ons niet ontwapenen. Zijn wij sterk bewapend, dan kunnen wij ons van een bezetting vrijwaren. Op dit punt heb ik meer vertrouwen in Reagan dan in Carter. Reagan heeft ook zijn bezwaren. Hij is echter geen Wallace (gouverneur van Alabama - extreem-rechts, presidentskandidaat in het verleden). Carter is niet geloofwaardig meer. Vertelde Schmidt ervoor te zorgen dat de neutronengranaat in West-Europa geaccepteerd zou worden, dat deed Schmidt in West-Duitsland. En wat zegt Carter? Dat 't niet meer hoeft. De Sovjet-Unie loopt zo maar Afghanistan onder de voet en waar hoor ik in Nederland protesten? De verontwaardiging is hier erg selektief!"

Over de huidige economische situatie laat hij zich, als historicus, niet uit. Toch vindt hij, dat het grote probleem zit in de export, in de evenwichtigheid op de betalingsbalans. Of er een vergelijking met crises in het verleden valt te trekken? "Kijk eens, de geschiedenis heeft geen lessen. Burckhardt zei: "Wir wollen durch Erfahrung nicht so wohl klug (für ein andermal) als weise (für immer) werden". De geschiedenis geeft je wel parallellen, inzichten, ontwikkelt de lenigheid van de geest, laat je andere mogelijkheden zien. Indirekt kun je er wat aan hebben, maar je kunt er nagenoeg nooit een voorschrift uit halen. Zo, en nu ga ik avondcolleges geven. Het was heel gezellig en tot ziens!"

BB, NdB
foto's HS.

WERTHEIM CONTRA ELLMAN

De Chinese economie is géén reisverslag, zoals Hoe ver is China?, resultaat van een in 1977 door Rotterdamse studenten ondernomen reis naar China. De bijdragen in de hier besproken bundel zijn in de eerste plaats gebaseerd op "scripties, geschreven en besproken in de maanden van voorbereiding" van het door Amsterdamse economie-studenten in 1979 georganiseerde bezoek.

De Chinese economie, aldus het voorwoord, heeft ook niet de pretentie "een bijdrage te leveren aan de internationale wetenschappelijke literatuur over China". Toch bevat het nogal wat waardevolle gegevens en interessante beschouwingen. Daarom is een recensie in Rostra wel op zijn plaats.

Ik beperk mij in het onderstaande voornamelijk tot de materie, waarop ik mij persoonlijk het beste thuisvoel: de bijdragen over de landbouweconomie, die voor China, evenals voor vrijwel alle Aziatische landen, van fundamentele betekenis is, en de beschouwingen over de bevolkingspolitiek. Ik zal ook enige aandacht besteden aan het inleidende hoofdstuk van Prof. Ellman over 'Dertig jaar communistische economische politiek', dat min of meer een samenvatting en synthese poogt te geven van de in de verschillende hoofdstukken naar voren gebrachte gegevens, cijfers en inzichten.

De hoofdstukken 5 en 6 (over 'Technische ontwikkeling van de landbouw' en 'Commune-industrie') zijn gebaseerd op grondige literatuurstudie. In hoofdstuk 6 is een goed gebruik gemaakt van het werk van de Zweedse specialist Jon Sigurdson; in hoofdstuk 5 wordt herhaaldelijk verwezen naar het zeer deskundige werk van Benedict Stavis, The politics of Agricultural Mechanization in China, 1978; toch zijn de in dit hoofdstuk getrokken conclusies niet altijd juist. Zo wordt op pag. 67 de voorstelling gewekt, alsof Liu Shaoqi, Mao's grote tegenspeler in de jaren zestig, een voorstander was van semi-mechanisatie (het gebruik van verbeterde, traditionele werktuigen), in tegenstelling tot Mao, die 'mechanisatie op grote schaal voorstond'. Uit Stavis' boek blijkt dat juist Mao, die de

uitspraak had gedaan dat China moest leren op twee benen te lopen (dat wil zeggen: mechanisatie combineren met de ontwikkeling van traditionele technieken) een groot voorstander was van 'tool reform'. Nog in 1964 werd door Mao's aanhangers grote nadruk gelegd op 'tool improvement' en op 'semi-mechanized farm equipment and implements' (Stavis, pag. 211). Wel wilde Mao daarnaast grootscheepse mechanisatie versnellen - en hier was Liu een remmende factor: niet omdat hij zo voor 'semi-mechanisatie' geporteerd was, maar omdat hij mechanisatie alleen wilde bevorderen als die onder toezicht van een gecentraliseerd bestuursapparaat zou worden geleid.

Wanneer dan ook op pag. 67 valt te lezen: "De Culturele Revolutie beslechtte deze strijd in het voordeel van Mao en daarmee verdween de semi-mechanisatie als politiek doel van het toneel", dan is dit een ernstige vergissing. Op pag. 227 valt bij Stavis duidelijk te lezen dat 'semi-mechanization' en 'tool reform' ook na 1966 een wezenlijk element bleef in de totale strategie, en niet alleen maar 'voor de praktijk ... van groot belang' bleef.

DUBIEUS

Meer principiële kritiek valt te leveren op de hoofdstuk-

ken 3 ('Bevolkingspolitiek') en 4 ('Landbouw en voedselsituatie'). In deze hoofdstukken wordt veel met cijfers en tabellen gewerkt. De schrijvers van beide hoofdstukken geven toe, dat het statistisch materiaal, waarover men beschikt, zeer aanvechtbaar is (respectievelijk pag. 34 en 49/50; vgl. ook hoofdstuk 1, pag. 4/5 - 'Problemen met de gegevens'). Ieder, die zich bezighoudt met Derde Wereld landen, kan weten dat 'onderontwikkeling' steeds impliceert een onderontwikkeld statistisch apparaat.

Maar dan had men tenminste kunnen verwachten, dat het door de auteur van één bepaalde bijdrage gebruikte cijfermateriaal consistent is. Dit is niet het geval. D. Bronkhorst, schrijver van hoofdstuk 3, gaat er, afgaande op officiële 'Chinese gegevens', op pag. 35 van uit, dat 'in de jaren 1964-1977' de bevolkingsgroei 'bijna 2½ procent jaarlijks geweest' is. Uit dit groei-cijfer moet volgens hem 'de gevolgtrekking worden gemaakt dat in die periode de campagnes voor geboortenregeling niet of nauwelijks tot resultaten hebben geleid'. Maar tussen deze twee zinnen in staat een heel ander gegeven: en wel dat volgens Chinese officiële gegevens 'de bevolkingsgroei in 1978 1,2 procent' bedroeg!

Van tweeën één: of dit laatste cijfer van 1,2 % is door de regering véél te laag geschat (uit onwetendheid of om propagandistische redenen?), of de campagnes voor geboortenregeling hadden wel degelijk groot succes. Naar mijn eigen inschatting, die wordt bevestigd in een binnenkort te verschijnen uitvoerig en zeer gedegen artikel van de Belgische China-deskundige Prof. Marthe

于国家市场商品的供需和货币流通的平衡，有农业举足轻重的影响。那种认为纺织工业“可挤可权衡

Engelborghs-Bertels over family planning, is dit laatste stellig het geval; het cijfer van 1,2 % is, aan de andere kant waarschijnlijk te laag. Maar wat in elk geval niet kan, is dat het groei-cijfer van het ene jaar op het andere zo ongeveer gehalveerd wordt!

"Dat de campagnes in de jaren zestig en zeventig toch weinig resultaat hebben gehad, wordt door de huidige leiding vooral geweten aan politieke 'sabotage' van de 'Bende van Vier' en haar aanhangers", schrijft Bronkhorst, en hij vervolgt: "het is een argument waar een groot element waarheid in steekt", in plaats van te schrijven: "Deze uitspraak zegt meer over de huidige leiders, en over hun pogingen om van alles kwaads in de schoenen van de 'Bende van Vier' te schuiven, dan over de Chinese demografische werkelijkheid in verleden en heden!"

Interessant is een verslag in het artikel van Bronkhorst van een nogal onbevredigende bespreking die de groep had met demografen verbonden aan de Universiteit in Hefei (in de provincie Anhui). Enkele maanden later had ik zelf een uitvoerig gesprek met onderzoekers verbonden aan een demografisch instituut in Shanghai, en mijn ervaringen waren bepaald anders: zij waren van demografische technieken en allerhande cijfers zeer goed op de hoogte - hoewel ik voor de bevolkingspolitiek, die zij verdedigden (geforceerde geboortebeperving met de meest draconische economische dwangmiddelen) weinig waardering kon opbrengen.

ANDERS

Ook de in hoofdstuk 5 gebruikte cijfers zijn verre van consistent. Na een jaar of tien vrijwel volledig officieel stilzwijgen, die volgden op de ontuchtering toen

de in 1958 in eerste instantie bekendgemaakte graanproductiecijfers op louter fantasie bleken te berusten, kwam er opeens uit de mond van een gerespecteerde Chinese leider begin 1971 een vrij exact cijfer. Premier Zhou Enlai verklaarde, dat de totale graanproductie in 1970 circa 240 miljoen ton had bedragen. Op pag. 47 van De Chinese economie wordt dit cijfer plichtmatig in een tabel verwerkt - maar voor de voorafgaande jaren worden gewoon de véél lagere cijfers geproduceerd, die toen in het buitenland, zonder enig spoor van bewijs, als 'schattingen van deskundigen' de ronde deden!

Zo zou de graanproductie van 1969 op 1970 plotseling van 215 naar 243 miljoen ton zijn gestegen - en daarna op of boven dit niveau gebleven zijn! Dit kan natuurlijk nooit kloppen. Eén uitzonderlijk hoge oogst in gunstige klimaatsomstandigheden is denkbaar - maar een stijging van 15%, die permanent blijkt, betekent gewoon, dat de voorafgaande schattingen door slecht geïnformeerde buitenlanders véél te laag waren!

Hiermee kom ik op enkele algemene aspecten van schattingen van graanproductie, in landen als China en India, die in dit hoofdstuk worden vergeleken. In een niet centraal geleide, gecollectiviseerde economie zijn alle gepubliceerde cijfers zeer ruwe benaderingen. Dit gold voor China tot de jaren zestig, en geldt voor India nog steeds. Het geldt met te meer nadruk voor de Chinese cijfers uit de jaren dertig, in een tijd van burgeroorlog en vreemde (Japanse) bezetting. Een schatting van een 'gemiddelde per capita produktie voor de jaren 1931-1937 van 264 kilo (husked)' (pag. 51) is vanzelfsprekend pure fantasie. Uitgaan van zo'n waanzinnig hoog cijfer als uitgangspunt voor een vergelijking met India kan wellicht dienstig zijn om ter wille van ideo-

logische en politieke doeleinden de superioriteit van een overwegend kapitalistisch stelsel boven een socialistisch systeem aannemelijk te maken, b.v. voor Indiase lezers (de schrijvers verwijzen voor de vergelijking naar een boek van Bandyopadhyaya). Maar voor een realistische vergelijking tussen de prestaties van beide landen op het punt van verhoging van de graanproductie is het gebruik van zulke cijfers natuurlijk waardeloos.

Wie zich werkelijk interesseert voor een vergelijking tussen deze twee landen, zal er goed aan doen, behalve China, ook India te bezoeken, en er de ogen goed de kost te geven. Voor een zinnige vergelijking kan ik verwijzen naar een boek van een Indiase specialiste, de sinologe Govind Kelkar, die China in 1978 bezocht (haar boek China after Mao: Report on Socialist Development, verscheen in New Delhi in 1979). Bovendien staat volkomen vast, zoals ook in de besproken bundel wordt gesteld, dat de ongelijke verdeling van het beschikbare voedsel over verschillende categorieën van de bevolking voor India een onvergelijkelijk ernstiger probleem vormt dan in China (vgl. hiervoor ook het pas verschenen statistisch goed gefundeerde I.L.O.-rapport van Keith Griffin en Ashwani Saith, The Pattern of Income Inequality in Rural China). Overigens is de weergave in hoofdstuk 5 van de 'Huidige situatie en vooruitzichten van de Chinese landbouw' (pag. 54 e.v.) zeer nuttig.

Ik kom nu tot het inleidende hoofdstuk van Prof. Ellman. Met een deel van zijn beschouwingen kan ik het van harte eens zijn - maar er zijn een aantal punten, die ten dele samenhangen met het tevoren reeds opgemerkte, waarbij vraagtekens geplaatst moeten worden.

会促使比例失调。为了大力发展纺织工业，除生产了纺织系统全体职工积极努力外，国家对于纺各种

vervolg op pag. 13

ECONOMEN UIT DE KLEM EN UIT DE BAND GESPRONGEN...!

"Economisch Beleid uit de Klem", zo werd het boekwerk, dat onder redactie van enkele medewerkers van onze vakgroep Makro werd samengesteld, genoemd.

Er wordt een alternatieve economische strategie in voorgesteld met behulp waarvan onze economie uit het slop getrokken kan worden.

Aan promotie heeft het niet ontbroken, veel (dag-)bladen hebben ruimte uitgetrokken voor een bespreking ervan.

Maar dat bleek nog niet genoeg: ter gelegenheid van het uitkomen van dit gedegen boekwerk werd een feestje georganiseerd in het Roothaanhuis.

Niets bijzonders, zult U misschien denken, psychologen andere-ogen doen bijna niets anders.

Edoch, er kleefden enkele aardige kanten aan deze ekonomenbijeenkoms. Enkele prominente heren verschenen op het podium om de, voor een deel reeds licht beschonken, en dus dóórpratende, verzamelde menigte toe te spreken en te spelen.

Drs. Victor W. slaakte enige juichende kreten ter inleiding van professor Klant, de grijzende filosoof, die niet naliet zijn ongezouten kritiek op het huidige kabinetsbeleid te spuien.

Enkele citaten:

"Het is mij niet ontgaan, dat wij hier vanavond gekomen zijn om iets te vieren, maar als beroepsmatig twijfelaar vraag ik mij toch af: wát eigenlijk? Is er soms iets gebeurd?"

En: "Wij gaan door met het scheppen van werkgelegenheid door mensen werkloos te maken en rendementen te verhogen door de totale koopkracht en dus de kansen op winst te verlagen". En zijn slotwoord:

"Waarom er geen permanente instelling van gemaakt, een alternatieve CED, terwille van het lastig volgen en ongevraagd adviseren?"

Wim Driehuis, werkzaam bij de vakgroep Macro en de SEO, had het nette pak uit- en het Eeltown T-shirt aangetrokken, en daarna achter de trommels en bekkens gekropen. Tot ieders verbazing overigens, want men had algemeen verwacht hem op de klarinet te horen blazen. Luid applaus klonk op na een korte drumsolo.

Zonder bemoeizucht en een zo nu en dan drammen stemgeluid, is het nu eenmaal niet mogelijk ekonoom te zijn".

Na deze wijze woorden kon het feest pas recht van start gaan.

De muziek werd verzorgd door de Eeltown Jazzmen, een dixielandband, zo bleek tijdens het beluisteren ervan.

Velen zaten intussen te praten in de achterzaal. Zo niet Hans van den Doel, die mevrouw Klant over de dansvloer heen en weer sleepte. Misschien de danslessen van vroeger vergeten?

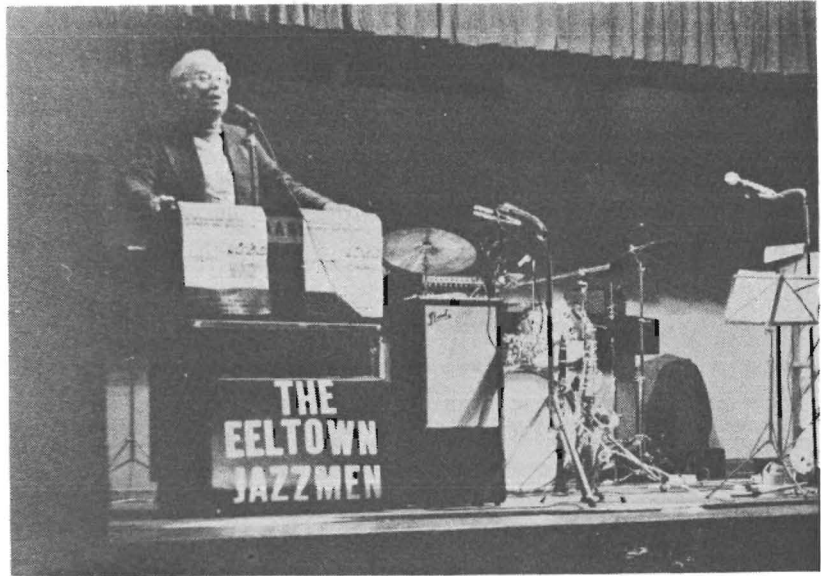
Er heerste een sfeer van algehele tevredenheid. De muren had men vol gehangen met min of meer lovende krante-artikelen. Wij vonden nog een kritiek

uit Tilburg, waar vooral Polek (werkgroep politieke economie) het rapport teveel op een spoorboekje voor politici vindt lijken.

"Zo vragen de Amsterdammers zich niet af, waarom er een bezuinigingsbeleid wordt gevoerd of waarom de gulden hard gehouden wordt. De indruk wordt door hen gewekt als zou een gebrek aan inzicht of intelligentie schuld zijn aan het gevoerde beleid. Je zou je dan ook af kunnen vragen, waarom Van Agt niet eens op bezoek gaat bij de Amsterdammers, hij zou er veel van kunnen leren".

Toch konkludeert ook Tilburg, dat "het rapport een haarscherpe kritiek op de politiek van loonmatiging levert".

NdB, HS (foto's)

vervolg van pag. 11

VRAAGTEKENS

De zin op pag. 3: "De resultaten van de Grote Sprong Voorwaarts waren een ramp" lijdt aan sterke overdrijving. Als men op het ogenblik door het platteland reist en vraagt, in welke periode bepaalde uiterst belangrijke waterbouwkundige werken zijn aangelegd, dan worden dikwijls de jaren 1958/1959 genoemd. Er zijn in die jaren ernstige fouten gemaakt - maar de neiging van bepaalde huidige leiders om die jaren als één grote catastrofe te beschouwen berust niet op een evenwichtige afweging, maar op een ideologische afwijzing van de meer radicale denkbeelden van Mao.

Ik ben het er evenmin mee eens, dat er geen 'Chinees model' voor ontwikkeling zou bestaan. Dit model, dat sterk afweek van het Sowjet-model en vooral na 1960 vorm kreeg, bestaat in het leggen van alle nadruk op 'full rural employment'. Daarbij stond niet het streven voor-

op om de produktie per capita te verhogen, maar een verdergaande intensivering van de traditionele landbouw (door vermeerdering van het aantal oogsten per jaar) en door een maximale inzet van alle beschikbare arbeidskrachten - ook vrouwelijke. Dit 'model' bracht met zich mee, dat het in eerste instantie ging om de verhoging van de landbouwproduktie per opper-vlakte-eenheid.

Wanneer de huidige leiders - maar óók naar hun voorbeeld de schrijvers in De Chinese economie - op het ogenblik kritiek leveren, omdat de graanproduktie per capita sinds 1952 niet of nauwelijks gestegen is, miskennen zij dat deze verhoging ook niet tot de doelstellingen behoorde volgens dit Chinese model. Het enige doel was: voor deze gigantische plattelandsbevolking, die bovendien snel groeide, voldoende voedsel te produceren en een minimum aan bestaanszekerheid te scheppen. En dit is voor een

onderontwikkeld agrarisch land al een grote prestatie.

Pas nu deze doelen bereikt zijn, kan meer aandacht worden besteed aan een nieuwe fase, waarin geleidelijke mechanisatie en diversificatie van de plattelandseconomie op den duur verhoging van de produktie per hoofd van de bevolking mogelijk moet maken. Overmatige haast om spectaculaire resultaten te bereiken zou dit proces wel eens in gevaar kunnen brengen. Grote sprongen voorwaarts waren twintig jaar geleden riskant - en zijn het nog steeds.

W. F. Wertheim

确保落实执行。

织工业计划内需要的动力和各种原材料，首先需要是电，应该给予保证。近年来，电力供应跟工得失

'REKENEN OP KERNENERGIE'

'Rekenen op Kernenergie' is de naam van het symposium over de economische aspecten van de besluitvorming rond kernenergie. Het maupoleum wordt op 12 en 13 februari het toneel voor uitvoerige discussies over het energievraagstuk en vooral over de bouw in Nederland van nieuwe kerncentrales. 'Rekenen op Kernenergie' moet laten zien wat economen kunnen aandragen voor de beschrijving en oplossing van het conflict over de toekomstige energievoorziening in Nederland. Dit artikel is een voorproefje.

Het symposium is allereerst bedoeld voor studenten&personeel van de economische fakulteit. Daarnaast worden belangstellenden uit andere fakulteiten en van buiten de universiteit uitgenodigd. De toegang is gratis! Bezoekers krijgen de kans informatie te verzamelen over kernenergie, maar ook over andere methodes om elektriciteit op te wekken. Naast voordrachten en discussies zijn er exposities en audio-visuele presentaties.

Is de snelle kweekreactor wel vruchtbaar? Kweekt ie alleen maar problemen? Hoe moet dat nu met windmolens als het niet waait? Worden kolen lui van wervelbedverbranding? Wie het allemaal al weet kan zich in de discussie storten. Na elke voordracht krijgt een discussiant de gelegenheid om commentaar te leveren; daarna kunnen ook mensen uit de zaal reageren.

ENERGIE, ARBEID & KAPITAAL

De rol van de energie in de economie is in de jaren 70 radicaal veranderd. Aan het begin van die periode waren olie, aardgas, kolen en elektriciteit nog producten die overvloedig en goedkoop waren. Ze moesten maar opgemaakt worden want we zouden binnenkort toch 'goedkope' kernenergie hebben. Twee oliecrises en een reeks van olieprijsverdubbelingen hebben daar in 10 jaar tijd een grondige verandering in aangebracht. Energie is ook een begrip in de economische theorievorming geworden. Het is nu een 'productiefactor',

vergelijkbaar met de traditionele productiefactoren arbeid, kapitaal en (vroeger) grond. Economen stampen inmiddels met grote regelmaat zogeheten KLEM-modellen uit de grond. Dat zijn economische modellen waarin de vraag naar diverse soorten energie en andere grondstoffen geanalyseerd wordt naast de gebruikelijke economische categorieën, waaronder de kapitaalgoederenvoorraad, de werkgelegenheid, prijzen, inkomens, etc.

Energie-importen en -exporten zijn van wezenlijk belang geworden voor de lopende rekening van de betalingsbalans. Naast het werkloosheidsprobleem, de exportpositie van het bedrijfsleven en de inkomensverdeling is het energievraagstuk het belangrijkste onderwerp geworden in het debat over economisch beleid in Nederland. Alle reden dus om aan dat onderwerp eens speciale aandacht te besteden. De invoering van kernenergie in Nederland, of liever de uitbreiding van het gebruik ervan, is op dit gebied een heet hangijzer. Het wel of niet bouwen van een aantal kerncentrales in Nederland heeft een grote invloed op de Nederlandse economie, vooral op die gebieden van economisch beleid die ik zoëven al genoemd heb.

EPIDEMIE: SCENARIOSIS

Om te weten hoeveel elektriciteitscentrales er in de toekomst gebouwd moeten worden moet je weten hoeveel elektriciteit er dan nodig zal zijn. Dat is typisch een probleem

voor economen: het voorspellen van de toekomstige vraag naar een produkt.

Dit heeft ertoe geleid dat een besmettelijke ziekte is uitgebroken onder wetenschappers die zich met het energievraagstuk bezighouden. Mr. Kwant, die op het VU-energiesymposium van maart j.l. drie Shell-scenario's presenteerde, noemde die ziekte scenariosis. Scenariosis kan het best gezien worden als het koortsachtig produceren van scenario's waarin onder andere de toekomstige vraag naar energie geanalyseerd wordt. Het lijkt op een combinatie van autisme en afasie en leidt tot een totale blokkering van de communicatie tussen scenariosis-patiënt en de buitenwereld. Scenario's zijn toekomststudies die opgebouwd zijn rond verwachtingen en wensen. Ze bevatten verwachtingen van energieprijsstijgingen, beschikbaarheid van natuurlijke hulpbronnen, bevolkingstoename, technische ontwikkeling, etc. Ze bevatten wensen (of toekomstdromen) van economische groei, economisch beleid, energiebeleid, etc.

Behalve door Shell zijn er ook energiescenario's ontwikkeld door het Centraal Planbureau (CPB), de Landelijke Stuurgroep Energieonderzoek (LSEO), de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) en, niet te vergeten, Ir. Th. Potma ('Het vergeten Scenario'). Dit is nog maar het topje van de ijsberg.

Dr. F. Lempers van het CPB zal op het symposium een toelichting geven op de uitgangspunten en werkwijze die men op het CPB hanteert bij het opstellen van energiescenario's. Het CPB volgt een wat conventionele aanpak: vanuit een 'centrale' economische toekomstprojectie - waarin een economische groeiwens van 0 à 5% al is opgenomen - wordt een voorspelling gedaan van het toekomstige energieverbruik. Om aan die vraag te voldoen formuleert men dan een energiebeleid waarin o.a. kolen- en kerncentrales een belangrijke rol spelen bij de elektriciteitsvoorziening.

SYMPOSIUM

12 EN 13 FEBRUARI 1981

Het Centrum voor EnergieBesparing (CEB), waaraan o.a. Ir. Potma verbonden is, kiest voor een onconventionele benadering bij het opstellen van energie-scenario's. Men begint daar met de wens dat er in de toekomst een nul-groei in het energie-verbruik plaatsvindt. Daartoe formuleert men een energie-beleid waarmee in wezen grenzen gesteld worden aan de economische groei. Dit betekent echter niet dat er dan een economische nulgroei resulteert.

Drs. B. de Vries van het CEB zal een aanzet tot zo'n onconventioneel 'laag scenario' presenteren.

De bestrijding van scenariosis krijgt uiteraard ook aandacht. Ir. M. Braskamp van het TNO die tijdelijk op het ministerie van Economische Zaken werkt, vindt dat het maar eens afgelopen moet zijn met al die scenario's. Scenario's zijn volgens hem te complex en ondoorzichtig om nog een goede hulp te zijn bij het economisch- en energie-beleid. Hij laat het niet bij die kritiek, hij zal ook een alternatieve analytische methode presenteren waaraan hij nu nog druk werkt.

KOSTENBEREKENING

Het symposium gaat in de eerste plaats over de economische aspecten van kernenergie. Daarom is één van de twee dagen geheel gewijd aan de diverse methodes voor elektriciteitsproductie. Een belangrijk economisch aspect is de kosten (per kilowattuur) van electriciteitsopwekking. Andere economische aspecten als werkgelegenheid, betalingsbalans, groei en afhankelijkheid van het buitenland moeten echter niet vergeten worden.

Laten we ervan uitgaan dat er in Nederland beslist moet worden over de manier waarop in de periode 1985-2000 een deel (ca. 40%) van de totale electriciteitsproductie verzorgd gaat worden. Het andere deel wordt dan op de gebruikelijke

manier geproduceerd. Ruim geformuleerd zijn er dan de volgende mogelijkheden:

- kolencentrales
- kerncentrales
- olie/gascentrales
- windenergie
- zonne-energie
- warmte/krachtkoppeling (-niet produceren)

In het algemeen is men het erover eens dat olie als brandstof voor electriciteitsproductie niet meer gebruikt moet worden. Olie is en blijft relatief duur; de beschikbaarheid van olie lijkt permanent op het spel te staan. Men is het er ook over eens dat aardgas - kostbaar, schoon & alomtoepasbaar als het is - niet verstoekt moet worden in centrales, behalve om in piekbehoeftes te voorzien.

De toepassing van wind- en zonne-energie lijkt maar beperkt mogelijk. Voorlopig is het nog zo dat de productie van zonnecellen meer energie vergt dan de energieopbrengst van die zonnecellen tijdens hun geschatte levensduur. Men rekent erop dat windenergie in Nederland tegen het jaar 2000 nog niet in één (1) procent van de totale electriciteitsbehoefte kan voorzien. Daarbij komt nog dat het niet altijd (voldoende hard) waait en dat men windenergie niet kan opslaan. Over windenergie lopen de meningen echter sterker uiteen dan over zonne-energie. Drs. C. Westra van de Interfacultaire Vakgroep Milieukunde (IVAM, UvA) die onlangs het 'windwerkboek' publiceerde ziet wel degelijk mogelijkheden om door windenergie al ver voor het magische jaar 2000 in een belangrijk deel van de Nederlandse electriciteitsproductie te voorzien.

Warmte/krachtkoppeling is een systeem dat warmte (voor bijv. industriële processen) en electriciteit produceert. Bij het bedrijfsleven bestaan vele mogelijkheden om deze techniek

toe te passen. Electriciteitsproducenten kunnen het in principe ook: bij stadsverwarming gebruikt men de restwarmte van electriciteitsopwekking voor ruimteverwarming.

Warmte/krachtkoppeling is dus in de eerste plaats een techniek die zorgt voor een betere benutting van brandstoffen. Ir. J. L. Klei (Shell Nederland Raffinaderij) heeft met deze techniek de afgelopen jaren veel ervaring opgedaan. Hij heeft uitgerekend dat 'warmte/krachtkoppeling, toegepast bij alle bedrijven die voor procesvoering stoom opwekken, leidt tot een 40% besparing op het totale verbruik van wat de energiesector wordt genoemd, te weten de raffinaderijen en elektriciteitscentrales'. In een interview in Shellvenster van mei j.l. voegt hij daaraan toe dat dat een positieve invloed op de betalingsbalans zou hebben van meer dan één miljard gulden per jaar. De inpassing van warmte/krachtkoppeling in het bestaande patroon van electriciteitsopwekking leidt echter tot problemen. Vooral de prijs waartegen bedrijven electriciteit terug gaan leveren aan het openbare net staat ter discussie.

In de hele wereld staan er op het ogenblik zo'n 200 kerncentrales opgesteld. Daaronder bevinden zich vele 'kleintjes', vergelijkbaar met de kerncentrales in Dodewaard. Kerncentrales zoals de regering ze in de Energienota voorstelt zijn er nog nauwelijks (centrales van 1000 megawatt). Dat maakt kostprijsberekeningen voor grote kerncentrales tot een ingewikkelde en vooral onzekere aangelegenheid. De Energienota deel III van de regering besteedt er aandacht aan. De regering baseert zich daarin op een studie van het Koninklijk Instituut Voor Ingenieurs (KIVI). Een werkgroep uit de Afdeling Kerntechniek van het KIVI heeft in 1977 een uitvoerig onderzoek verricht naar de kostprijs van een kilowattuur electriciteit

bij gebruik van een gewone kerncentrale. Tegelijkertijd maakte een werkgroep uit de afdeling Technische Economie van het KIVI een soortgelijke kostprijsberekening voor een kolengestookte centrale. De beide werkgroepen hadden veel onderling overleg om een zo goed mogelijke vergelijkbaarheid van de beide studies te verkrijgen. De beide rapporten laten zien dat men niet eenduidig vast kan stellen welk van de twee systemen 'goedkoper' is; dat hangt af van een groot aantal factoren en veronderstellingen. Ir. P. Brand, die lid was van beide werkgroepen, zal de KIVI-rapporten op de eerste ochtend behandelen en van actueel commentaar voorzien.

Na hem, op diezelfde ochtend, komt Ir. J. W. Storm van Leeuwen aan de beurt. Hij heeft zich op een andere manier met kostenberekeningen bezig gehouden dan de KIVI-werkgroepen. Het belangrijkste verschil is dat hij in energiewaarden (Joules, of kilowatturen) rekent, terwijl de KIVI-werkgroepen in geld rekenen (gulden, 1977). Daardoor en omdat hij voor een aantal grootheden 'pessimistischer' waarden aanneemt dan de KIVI-studie leiden zijn rekensommen tot de conclusie dat kerncentrales een negatief rendement hebben: ze gebruiken meer energie dan ze leveren. Er zal heel wat gerekend worden tijdens en rond die ochtend.

BESLUITVORMING

Ook de veelbesproken 'brede maatschappelijke discussie' bevat nogal wat economische aspecten. Energieproductie en economische groei veroorzaken milieueffecten en hebben invloed op de ruimtelijke ordening in Nederland.

Een kerncentrale veroorzaakt nogal wat problemen in dat opzicht. Het grootste milieu-probleem is de opslag van radio-actief afval. Sommigen stellen voor dat goed verpakt in zee te gooien, anderen willen het in zoutkoepels onder de grond opslaan. De eerste methode lijkt voorlopig veel duurder en heeft als nadeel, dat als er iets misgaat het afval zelf zo goed als onbereikbaar geworden is (ca. 6 km. onder N.A.P.). De tweede methode is ook twijfelachtig; wetenschappers zijn het nog lang niet eens over het gedrag

van zoutformaties bij hoge temperaturen en aanwezigheid van water. Zolang bovendien de mensen die boven die zoutkoepels wonen zich heftig verzetten tegen zelfs maar proefboringen kan men van die methode weinig verwachten. De regering verklaart in de energienota deel III bovendien dat kerncentrales voor een lichte radio-actieve besmetting van het gebruikte koelwater zorgen, en voor een zeer lichte radio-actieve straling in de omgeving. Over de effecten van die 'lage dosisstraling' is nog een heftig debat gaande onder wetenschappers.

Een kolencentrale veroorzaakt bij de huidige techniek veel luchtverontreiniging (zwaveldioxyde, stikstofoxyden, stofdeeltjes en nog veel meer). Die vervuiling leidt tot meer en ernstiger klachten bij mensen met aandoeningen aan de luchtwegen, snellere verrotting van huizen, gebouwen, auto's, etc. maar ook tot zogenoemde zure regens in andere delen van Europa. Die zure regens betekenen weer een ernstige bedreiging van de biologische kringloop in het gebied waar ze vallen. Het voorkomen van die vervuiling is duur en leidt tot het ontstaan van nieuwe afvalproblemen.

Dr. R. Hueting, milieu-econoom, zal zijn bijdrage wijden aan deze en andere milieu-effecten die samenhangen met economische groei en energieproductie.

De beslissing over het al dan niet bouwen van grote kerncentrales of kolencentrales is ook van grote betekenis voor de relatie tussen electriciteitsproducenten en electriciteitsverbruikers (huishoudens, bedrijven en overheid). Als ze wel gebouwd worden dan zou men dat kunnen zien als het creëren van een relatieve monopoliepositie van electriciteitsproducenten op de 'markt' voor electriciteit. Als ze niet gebouwd worden en als op grote schaal warmte/krachtkoppeling, total energy, windenergie en andere relatief kleine opwekingsinstallaties gebruikt worden - bij en door de verbruiker - dan ontstaat er een heel ander beeld. Ir. F. de Graaf van het Energie Studie-Centrum (ESC) zal in zijn verhaal deze en ander 'markt'situaties beschrijven en hun voor-

en nadelen voor groepen verbruikers naar voren brengen.

De vraag hoe er beslist moet worden over de toekomstige electriciteitsproductie in Nederland is minstens zo belangrijk als de hiervoor behandelde vragen naar het 'waarover'. Dezelfde partijen die al tegenover elkaar staan als vastgesteld moet worden waarover beslist moet worden, staan ook hier tegenover elkaar. Het verschil tussen het energievraagstuk en andere vraagstukken waarover de regering en het parlement moeten beslissen is dat de regering over het energievraagstuk een discussie gaat organiseren. Die discussie moet een voorlichtend en opiniërend karakter hebben. Alle groepen en partijen die iets te zeggen hebben over electriciteitsproductie en het energievraagstuk moeten in die discussie aan bod (kunnen) komen. Als de maatschappij dan uitgediscussieerd is kunnen regering & parlement, rekening houdend met alle meningen en gevoelens die vanuit de samenleving naar voren zijn gebracht, een beslissing nemen.

Tragischerwijs wil de discussiemachine tot nu toe maar niet op gang komen. Om te beginnen kan de regering geen discussieleider vinden. Zo'n discussieleider moet waken over het voorlichtend karakter van de discussie en een ordelijke gang van zaken. Dat opiniëren gaat in Nederland over het algemeen vanzelf wel. Geen van de bekende Nederlanders die de regering tot nu toe gevraagd heeft durfde of wilde het aan. Onder hen waren 'mannen van staat' als Donner en Röling, maar ook de burgemeester van Lelystad Drs. H. Gruyters en oud-voorzitter Kloos.

Sommigen vrezen dat de maatschappelijke discussie te zeer beïnvloed zal worden door een veelheid van goedgeorganiseerde actiegroepen die tegen kernenergie zijn. Anderen vrezen dat het resultaat van de maatschappelijke discussie na afloop gebruikt zal worden om tegenstanders van kernenergie de mond te snoeren en demonstraties tegen de bouw van kerncentrales van de dijk af te knuppelen.

Uiteraard zijn er ook andere methodes om tot een beslissing te komen over het wel of niet invoeren van kernenergie. Een regelrechte volksstemming bijvoorbeeld, of een beslissing geheel volgens het idee van parlementaire democratie. Voorlopig lijkt een minder ideële methode praktijk te worden: diverse energielobbies lobbyen intensiever dan ooit om de besluitvorming in regering en parlement te beïnvloeden. Prof. Dr. H. van Gunsteren, politicoloog, zal in zijn bijdrage vooral op besluitvorming ingaan.

Ontmantelingskosten zijn daarvan een voorbeeld; dat zijn de kosten die na 20 à 30 jaar gemaakt moeten worden om een kerncentrale af te breken en het terrein geschikt te maken voor een nieuwe. Hij noemde er nog meer, maar die ben ik vergeten. Je hoort het op 12 en 13 februari nog wel.

WIM HAFKAMP, wetenschappelijk medewerker Wiskunde & Statistiek

VERGETEN

Minstens één ding heb ik in dit verhaal tot nu toe vergeten. Drs. H. Damveld, ekonometrist en filosoof, zal op de eerste dag een voordracht houden over de vergeten kosten van kernenergie. Hij bedoelt daarmee kostencategorieën die bij de gebruikelijke kostprijberekeningen van kerncentrales weinig of geen aandacht krijgen.

UITKNIPPEN EN IN AGENDA PLAKKEN ... **BEKENEN OP** ... UITKNIPPEN EN IN AGENDA PLAKKEN ...

KERNENERGIE

12 februari

10 uur: opening elektriciteitsproductie
 voorzitter: Prof. Dr. P. Verburg
 sprekers: Ir. P. Brand, Ir. J.W. Storm van Leeuwen
 discussie: Dr. J.A. Moulijn, Drs. J. Bruggink

13 februari

10 uur: kernenergie&velvaartstheorie
 voorzitter: Prof. Dr. J. van den Doel
 sprekers: Ir. R. Hueting, Prof. F.A.M. de Graaf, Prof. Dr. H.R. van Gunsteren, Drs. J.W. de Beus, Drs. G.J. Zijlstra

12 uur: pauze

12 uur: scenario's de vraag naar elektriciteit
 voorzitter: Prof. Dr. W. Driehuis
 sprekers: Ir. F. Lempers, Drs. B. de Vries, J. Bloemink, Drs. F. van Oostvoorn, Drs. R.A. de Klerk

14 uur: scenario's de vraag naar elektriciteit

14 uur: scenario's de vraag naar elektriciteit
 voorzitter: Prof. Dr. W. Driehuis
 sprekers: Ir. F. Lempers, Drs. B. de Vries, J. Bloemink, Drs. F. van Oostvoorn, Drs. R.A. de Klerk

17 uur: einde

JODENBREESTRAAT 23
 ZAAL

DE AMSTERDAMSE HAVEN

In Rostra 82 las U het eerste deel van een artikel van Pieter Beemsterboer over de ontwikkelingen in en rond de Amsterdamse haven. In het eerste deel schetste hij de wereldgoederenvervoers ontwikkeling van het laatste decennium en de veranderde goederenstromen, waarbij werd opgemerkt dat Amsterdam een teruglopend aandeel in de "Hamburg/Le Havre range" ondervindt.

Dat men in Amsterdam hier graag wat aan wil gaan doen, heeft geen betoog. In het leeronderzoek dat Pieter Beemsterboer behandelt, worden vervolgens een aantal beleids-overwegingen gegeven welke wel en niet relevant lijken bij de pogingen tot wederopbloei van de haven.

Zoals wij reeds bij het eerste deel opmerkten, is de tweedeling geheel op verantwoordelijkheid van de redactie geschied en op subjectieve grondslagen gebaseerd.

HAVENBELEID

Aan de centrale overheid wordt, b.v. in "Havenbeleid in de branding", (1971), een coördinerende taak toebedacht, met het oog op o.a.:

- een goede arbeidsverdeling tussen de havens, ook internationaal;
- de zeehavenontwikkeling en de daarbij behorende industrialisatie beïnvloeden de ruimtelijke ordening, hetwelk een nationaal belang genoemd mag worden;
- uit financieel oogpunt is de medewerking van de centrale overheid bij het aangaan van aanzienlijke investeringsprojecten in afzonderlijke havens vaak van essentieel belang, gelet op de min of meer beperkte middelen van de gemeentelijke-/gewestelijke havenautoriteiten.

Verder zijn aspecten als regionale stimulering, milieu-beheer en werkgelegenheid recente topics uit de landspolitiek die ook op de zeehavenontwikkeling in Nederland van invloed zijn.

Een belangrijke, speciaal m.b.t. zeehavenaangelegenheden ingestelde commissie, de Commissie Zeehaven Overleg (CZHO), pleegt onderling overleg en adviseert aan het

Ministerie van Verkeer en Waterstaat. Aan dit overleg nemen vertegenwoordigers deel van de centrale overheid, de havenbeheerder en het havenbedrijfsleven. In meerdere werkgroepen en subcommissies wordt gewerkt aan verschillende studies, het nationale zeehavenbeleid betreffende, zoals: "Kwalitatieve aspecten van de arbeidsmarktontwikkeling", "Inventarisatie van de plannen tot ontwikkeling en/of uitbreiding van zeehavengebieden in Nederland".

M.b.t. de organisatie van de besluitvorming betreffende de nederlandse zeehavens (Advies inzake bestuur en beheer der zeehavengebieden, 1974) dringt zij aan op: een bundeling van krachten op centraal nivo, het laten uitoefenen van regionaal zeehavenbestuur en -beheer door gewesten en een orgaan dat de CZHO zal doen vervangen en meer bevoegdheden zal moeten hebben (Nationale Havenraad).

Een algemeen formulering van het havenbeleid, die ook nu nog zijn gelding heeft treft men aan in de Memorie van toelichting bij de Rijksbegroting voor het dienstjaar 1974, hoofdstuk Verkeer en Waterstaat hierin wordt het beleid t.a.v. de havens als

volgt samengevat:

- het versterken van de nationale economie,
- het versterken van de regionale structuur,
- het versterken van de havenstructuur,
- het voorzien in de vervoersbehoeften, e.e.a. geïntegreerd in het algemene overheidsbeleid.

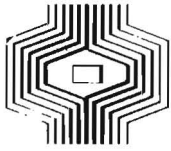
en verder: Getracht moet worden een optimaal gebruik te maken van de beschikbare of binnenkort beschikbaar komende haventerreinen. Voor deze optimalisering is allereerst nodig een selectief uitgifte-beleid, rekening houdend met economische, sociaal-culturele en ruimtelijk-ecologische factoren. Andere belangrijke voorwaarden zijn een sluitende havenexploitatie en bedrijfseconomisch rendabele en sociaal-economisch aanvaardbare investeringen.

REGIO AMSTERDAM

Landelijk, maar m.n. in het Amsterdam-Noordzeekanaalgebied, is al geruime tijd een groot overschot aan haventerreinen aanwezig. Een groot deel van de planning omtrent de nadere invulling van dit gebied is misgelopen; zo is de zeehavengebonden (basis)-industrie in dit gebied in het geheel slechts gering van de grond gekomen.

Eenzijds is de zich wijzigende mondiale goederenbeweging hier debet aan, anderzijds heeft Amsterdam ook een beetje "de boot gemist" en hebben andere havens hun relatieve aandeel vergroot. Een groot-scheeps Voorhavenplan zal zeer waarschijnlijk geen doorgang vinden, echter zijn andere (eerdere) uitbreidingsplannen te lang doorgezet/doorgedrukt.

De kans is groot dat door gebrek aan landelijke coördinatie de havens individueel koers hebben gezet naar een stuk kostbare overcapaciteit in accommodaties. Het Rijk neemt voor 2/3 van de investeringen deel in de kosten van aanleg (de CZHO wil hier

Klynveld Kraayenhof & co

ACCOUNTANTS

Wij zijn een internationaal georiënteerd accountantskantoor met vestigingen in binnen- en buitenland.

Op verschillende kantoren in Nederland is plaats en toekomst voor

jonge bedrijfseconomen

die registeraccountant willen worden.

In een op dienstverlening ingestelde flexibele organisatie krijgen zij de gelegenheid een brede ervaring op hoog professioneel niveau op te doen.

De sterk gevarieerde controle- en adviesopdrachten worden in veelal kleine teams uitgevoerd. In combinatie met een intensieve begeleiding door werkoverleg, interne opleidingen en vaktechnische ondersteuning vanuit het Directoraat Vaktechniek, biedt dit een reële mogelijkheid snel een interessant vak te leren.

De loopbaanbegeleiding is gericht op interne promotie naar functies op hoog niveau in Nederland en in het buitenland.

Naast vakbekwaamheid in ruime zin kunnen als functie-eisen onder meer genoemd worden: analytische aanleg, communicatief vermogen, representativiteit en spankracht.

Geïnteresseerden verzoeken wij een oriënterend gesprek aan te vragen bij de heer C. Brandenburg, hoofd van onze afdeling Personeelszaken, Prinses Irenestraat 59, 1077 WV Amsterdam, telefoon 020 - 54 10 541.

Amsterdam Almere Amersfoort Apeldoorn Arnhem Breda Deventer Dordrecht Drachten Eindhoven 's-Gravenhage Groningen Haarlem Heerlen Hengelo 's-Hertogenbosch Hoorn Leeuwarden Middelburg Nijmegen Rotterdam Utrecht Zwolle Antwerpen Barcelona Brussel Düsseldorf Hamburg Londen Madrid Milaan Parijs Zug Zürich Bogotá Buenos Aires Caracas Curaçao Jakarta Montevideo New York Paramaribo Rio de Janeiro Salvador Sao Paulo Sint Maarten (Ned. Antillen)

80 % van maken).

Betreffende de ruimtelijke ordening is in het ANZK-gebied een overtuigender invloed van het College van Gedeputeerde Staten te zien. In het "Streekplan voor het ANZK-gebied, 1978" wordt o.a. gezegd:

Uitbreiding van haventerreinen moet zorgvuldig worden overwogen, i.v.m. de gevolgen voor het ruimtebeslag en het milieu, de onzekerheid over het succes van schaalvergroting en de onwenselijkheid van concurrentie tussen Amsterdam en Rotterdam.

REGIONALE STIMULERING

Bijzondere investeringsregelingen hebben investeringen buiten de randstad aangemoedigd. Misschien is dit een reden waarom havengebieden als Eemsgebied en Scheldebekken relatief in betekenis zijn toegenomen.

De centrale overheid stelt overigens elders (nota Westelijk Havengebied, pag. 2380): "In dit verband is het belangrijk, dat wordt gestreefd, vooral op wat langere termijn, naar concentratie van de zeehavenactiviteiten in een beperkt aantal gebieden van formaal. Dan drukken de kosten van toe- en afvoerwegen en andere algemene voorzieningen (ook milieu-belastende zaken) minder zwaar op de grondprijzen dan het geval zou zijn bij versnippering etc.."

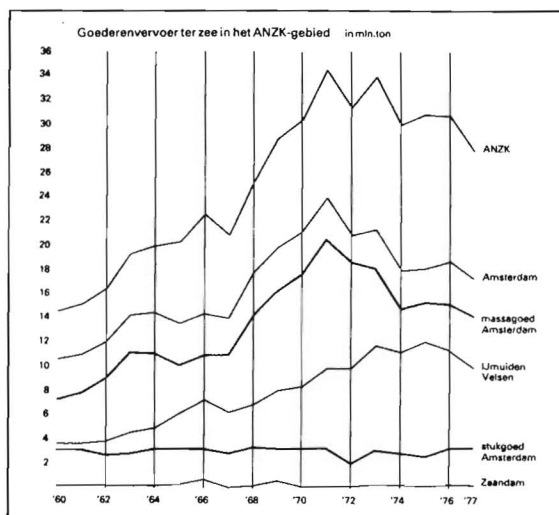
In de Memorie van Toelichting bij de Rijksbegroting voor het dienstjaar, 1974, Hoofdstuk Verkeer en Waterstaat wordt ook aangedrongen op: "Een verbetering van de samenwerking tussen de havenbeheerders en van de coördinatie, zowel tussen de havenbeheerders en de diverse overheden als tussen de overheden onderling, van wezenlijk belang wordt geacht".

De samenwerking tussen de havenbeheerders zou bijvoorbeeld betrekking kunnen hebben op de acquisitie, op de harmonisering van de havengelden

en de terreinprijzen en op de optimalisering van het terreingebruik. Gelijke voorstellen als zijn gedaan door de CZHO worden in deze toelichting genoemd t.a.v. een verbetering van de landelijke en gewestelijke beheers- en bestuursstructuur.

Het lijkt er eerder op dat tot op heden de havengebieden alleen op zichzelf, zo mogelijk ook los van nationaal ingrijpen, hun beleid hebben uitgestippeld én verwezenlijkt.

Hoe Amsterdamse beleidsinstanties zich zijn gaan bezinnen omtrent de (huidige) gang van zaken n.a.v. de onbevredigende ontwikkeling van het Amsterdamse havengebied, wordt o.a. in de Havennota (discussienota) besproken en in enkele schriftelijke reacties daarop.

Belangrijk punt is daarbij het "handhaven van het aantal havengebonden arbeidsplaatsen in de regio". "Dat zal - zo toont de nota - vooral moeten geschieden door het aantrekken van nieuwe goederenstromen". Maar hoe trek je goederenstromen aan als geen geografische voordelen voor de Amsterdamse haven gelden en ook op de haventarieven geen bezuinigingen mogelijk worden geacht?

In de Raadsvoordracht van april 1980 worden tevens de meningen uit de verschillende reacties op de Havennota naast elkaar gezet, hier en daar is men afwijkende meningen toegegaan. Zo is men het niet geheel eens over de gedachte of je nu wel of niet moet proberen een specialisatie

op zogenaamde "landenterminals" door te voeren.

Beleed in het algemeen laat zich moeilijk toetsen aan eerder gemaakte beleidsvoor-nemens, dit omdat in de loop van de tijd, voorwaarden zijn veranderd en het beleid (had) moet(en) worden bijgestuurd.

De luwte van de stagnerende economische groei maakt sturen moeilijk. Daarbij komt dat de véél grotere zeilen van de wereldhaven Rotterdam ook dát kleine beetje uitzicht op hogere snelheden uit de amsterdamse zeilen dreigt te nemen. Amsterdam ligt dan stil, en moet je dan nog sturen?

EVALUATIE

Allen zijn het erover eens dat de doelstelling van het leeronderzoek misschien niet helemaal gehaald (wat is gehaald) is maar dat mét de beperkingen van tijd en mankracht desondanks een zeer bevredigend inzicht in de havenproblematiek van het Amsterdam-Noordzeekanaal-gebied is ontstaan.

Met dank aan hen die hun medewerking aan e.e.a. hebben gegeven.

Pieter Beemsterboer

FRIEDMAN & VRIJHEID

Milton Friedman is behalve een toonaangevend geldtheoreticus ook een gepatenteerd filosoof van de vrijheid.

Zij 'Capitalism and freedom' uit 1962 is het groene boekje voor menig liberaal of (neo-)conservatief voorvechter van de vrije ondernemingsgewijze produktie.

Friedman is niet bepaald het type filosoof, dat op de oude dag eigen echtgenote vermoordt. Integendeel. Hij heeft dit jaar samen met zijn partner Rose Friedman een tweede boek over vrijheid op de markt gebracht met de pleonastische titel 'Free to choose' (wat is vrijheid anders dan keuzemogelijkheid?).

Dit boek is de schriftelijke neerslag van een reeks BBC-televisie programma's van Friedman over de (economische) toestand van de wereld. Die televisieserie sloeg aan bij het Engelse publiek. Volgens The Observer (17 februari 1980) was 'mighty mite' Friedman - die een klein postuur heeft - in een klap de goeroe geworden van 55 miljoen Britten.

De prijskaart van de Friedmaniaanse economische politiek was op dat ogenblik nog niet verstrekt. De alarmerende cijfers over produktieverlies en werkloosheid in Groot-Brittannië, die Friedman intussen hebben genoopt te verklaren, dat hij op geen enkele manier verantwoordelijk is voor het monetaristische experiment der Tories, verschenen pas later.

ALTERNATIEF

Het succes van Friedman's nieuwe boek is er niet minder om. Dit succes is niet gebaseerd op zijn stijl van schrijven. Friedman schrijft ronduit krukkig en saai, zeker als men hem plaatst naast Galbraith, die andere goed verkopende publieksekonom. Nee, Friedman's kracht schuilt in zijn aanbieding van een simpel alternatief voor de economische crisis. Hij brengt dit alternatief trefzeker naar voren.

De depressie van de jaren

dertig is volgens Friedman ontsproten aan een beleidsfout van de monetaire autoriteiten in de Verenigde Staten (Friedman heeft aan dit onderwerp ooit een vuistdikke historische studie gewijd).

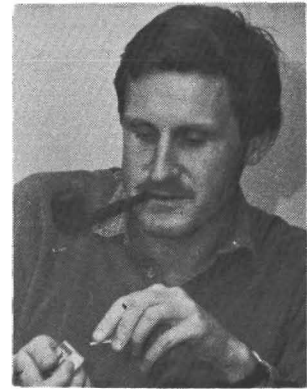
Conclusie: het is onzinnig om de economische crisis toe te schrijven aan het falen van het kapitalisme.

De inflatie is een puur monetair fenomeen.

Conclusie: de inflatie kan alleen langs de weg van de beheersing van de geldhoeveelheid doeltreffend worden bestreden. Andere beleidsvormen, zoals loon- en prijzenbeleid zijn gedoemd te mislukken.

De verzorgingsstaat is een organisatorische mislukking. Conclusie: de doeleinden van de verzorgingsstaat (een geaarborgd bestaansminimum, een aanvaardbare huisvesting, een redelijke gezondheidszorg en een goede onderwijsverzekering) zijn het meest gediend bij een ontmanteling van de bureaucratische machinerie van de verzorgingsstaat. Door zo'n ontmanteling krijgt het particulier initiatief bij de burgerij weer een kans.

De overheidsambtenaren en de leiders van de gevestigde belangengroepen zijn de werkelijke machtshebbers geworden in de verzorgingsstaat. Conclusie: stel paal en perk aan de expansie van de overheidsuitgaven via amendering

JOS DE BEUS

van de (Amerikaanse) grondwet, dan is het met die machtspositie van de bureaucratie en het belangengroepenwezen snel gedaan.

Friedman's aanpak is dus rechtlijnig. Hij presenteert vier stellingen, die zeker te verdedigen zijn met argumenten en getallen en verbindt er nomatieve conclusies aan, die alle in één richting gaan: eerherstel voor het marktmechanisme.

VRIJHEIDSTHEORIE

Friedman's conclusies zijn uiteraard niet origineel (hij beweert dat ook niet). Ze passen in de traditie van het klassieke liberalisme, die in de ekonomenwereld nu eenmaal diep geworteld is. Nieuw is echter, dat dit liberalisme weer aantrekkingskracht begint uit te oefenen op de kiezers in verschillende grote Westerse landen. En Friedman is er rap bij om met zijn protest tegen de overheidsbemoeienis de tijdgeest een steun in de rug te geven.

Hij doet dat met één vrijheidstheorie. Volgens Friedman is de markt het draagvlak van de vrijheid. Zonder de markt is het onmogelijk om economische vrijheden (vrije beroepskeuze, vrij consumeren, vrij investeren), politieke

vrijheden (vrijheid van meningsuiting, van vereniging en dergelijke) en geestelijke vrijheden (vrijheid van godsdienst) te bewaren. Een snelle blik op de jongste geschiedenis leert volgens Friedman al, dat het verband tussen markt en vrijheid onverbreekelijk is.

Menselijke vrijheid is de mogelijkheid eigen keuzen te doen zonder de dwang van anderen. Deze vrijheid is voor Friedman niet alleen een doel op zichzelf, maar ook een middel om allerlei andere doelen te bereiken. Zoals voor een individu geldt, dat het in vrijheid meer behoeften kan bevredigen dan in gebondenheid, zo geldt dat volgens Friedman ook voor een volkshuishouding in het groot.

Vrije volkshuishoudingen leveren betere prestaties op het vlak van economische groei, de industrialisatie, de inkomensontwikkeling en de prijsstabilisatie dat onvrije volkshuishoudingen. Engeland bewees dit in de vorige eeuw, Japan bewijst het in de tweede helft van deze eeuw en de nieuwe ontwikkelde landen (Brazilië, Hong Kong) zullen het in de naaste toekomst bewijzen, zo verzekert Friedman.

Friedman is geen anarchist. Hij beplijft staatsop treden in de vrije volkshuishouding op het terrein van de buitenlandse en binnenlandse veiligheid (zonder overigens een woord vuil te maken aan het vrije wapenbezit in de VS), van de rechtsorde en het onderwijs. Hij keert zich echter tegen de expansie van de verzorgingsstaat in de Noord-Europese landen en in Noord-Amerika. Die expansie is volgens Friedman mensenwerk geweest. Door hun machtspositie in de politieke besluitvorming zijn de mediatische leiders van belangengroepen en, vooral, de linkse intellectuelen er na 1945 voortdurend in geslaagd om de bevolking te porren voor meer overheidsbemoedening

op talloze beleidsterreinen. Een kruipend socialisme, waartegen alleen het kruid van Friedman's alternatief opgewassen lijkt.

ONBEWEZEN

Met alle respect voor Nobelprijswinnaar en wereldwijd economisch adviseur Friedman moet toch worden vastgesteld, dat zijn vrijheidstheorie niet deugt.

Ten eerste is onduidelijk op welke manier de markt het draagvlak is van de individuele vrijheid. In theorie kan je best een economisch stelsel construeren, waarin de markt is uitgeschakeld en waarin toch de genoemde vrijheden blijven bestaan (de theorie van de democratische planning).

Friedman verwijst vooral naar de praktijk. Maar in de praktijk kan een markt slechts functioneren bij de gratie van een rechtsstaat (contractrecht, geregeld geldwezen) en van een cultuur van verdraagzaamheid, die verhindert, dat mensen aan hun goederen komen door middel van geweld en bedrog. Men kan dus ook anders speculeren dan Friedman doet en volhouden, dat de rechtsstaat en de moraal de dragers zijn van de vrijheid. De Nazi-ekonomie, waarin de markt functioneerde, maar de vrijheden waren opgedoekt, illustreert deze stelling.

Daar komt nog bij, dat de dynamiek van de markt kan leiden tot de vorming van economische machtsposities van privaat-rechtelijke organisaties. De machtsuitoefening van deze organisaties kan de (effektieve) vrijheid van mensen, bijvoorbeeld van consumenten, evenzeer bedreigen als de machtsuitoefening van de natiestaat. Dat is de les van 'On Liberty' van John Stuart Mill uit 1859. Die les is Friedman in dit boek gemakshalve vergeten, want de filosofie

van het liberalisme heeft nog altijd moeite er een bevredigend antwoord op te geven.

Ten tweede is het een denkfout te beweren, dat wat geldig is voor het individu ook opgaat voor een kolossale verzameling van individuen als de volkshuishouding. Een vrije volkshuishouding faalt in het verschaffen van die welvaart, die afhankelijk is van collectieve goederen, zoals goede stedelijke voorzieningen en volledige werkgelegenheid, wel leveren.

Friedman's praktijkvoorbeelden zijn soms ongelukkig gekozen. De kroonkolonie Hong Kong, tevens Friedman's kroongetuige, mag dan wel een ongereguleerde markt kennen en een beperkt overheidsbeleid, er bestaat echter géén representatieve democratie, maar eerder een soort van oligarchisch bestuur. Friedman verzuimt ook te vermelden, dat de thans zo ontworpen verzorgingsstaten in de jaren vijftig en zestig redelijke prestaties hebben geleverd op het vlak van economische groei en het structureren met behoud van talloze vrijheden.

Ten derde is het onzinnig om de opkomst van de verzorgingsstaat te verklaren met een manipulatiestelling. Friedman wil niet aanvaarden dat de groei van de overheidsregulering en de overheidsuitgaven in vele Westerse landen tientallen jaren lang is gelegitimeerd door de kiezers, omdat de kiezers andere waarden dan vrijheid (zoals sociale zekerheid) belangrijker vonden. Onder de voorstanders van overheidsbemoedening bevonden zich, ook in de VS, vele ondernemers die inzagen, dat men er met charitas, marktruil en goede wil soms niet komt.

Als dit laatste juist is, dan kan ook worden verklaard, waarom de verkie-

zingsuitslagen tegenwoordig een tegendraadse richting, die van inkrimping van de collectieve sektor, wijzen.
De kiezers denken er nu gewoon anders over dan vroeger.

VRIJE JONGENS

Friedman's theorie is dus net iets te rechtlijnig om waar te zijn. Dat is niet helemaal zijn eigen schuld. Er wordt nu eenmaal weinig kwantitatief studie gemaakt van de verbanden, die Friedman zijn lezers voortovert. 's Wereld eerste monetarist heeft een paar jaar geleden zelf eens in 'Encounter' een kwantitatief verband gelegd tussen de groei van de collectieve sektor en het vrijheidsverlies van de natie. Maar, opvallend genoeg, wordt in zijn nieuwe boek nergens meer naar dit Encounter-artikel, dat in Nederland nog even in de mode is geweest, verwezen.

Is het erg voor Friedman, dat zijn vrijheidstheorie nog onwetenschappelijk is? Helemaal niet. Juist de halve waarheden kunnen op massale ondersteuning rekenen. Friedman's theorie is geliefd bij alle vrije jongens en meisjes, de Reagan's en de Thatcher's. Zij is voer voor de tegenpartij.

JOS DE BEUS

MEDEWERKER WELVAARTS-THEORIE.

M. FRIEDMAN AND R. FRIEDMEN- FREE TO CHOOSE,
LONDON 1980
(SECKER & WARBURG)

amnesty bestrijdt vervolging en beschermt **international** vrijheid van meningsuiting

(ingezonden mededeling)

AMNESTY INTERNATIONAL (AI) is een onafhankelijke beweging. Zij werkt voor de vrijlating van personen die op grond van hun politieke of religieuze overtuiging gevangen zitten en geen geweld hebben gebruikt of gepropageerd. Daarnaast werkt AI voor eerlijke processen voor alle politieke gevangenen. AI verzet zich altijd tegen de doodstraf, martelingen en andere wrede behandeling van gevangenen. Voor het landelijk secretariaat in Amsterdam zoeken we vrijwilligers die gedurende minimaal 1 jaar 15 tot 20 uur per week kunnen

vrijmaken. We denken aan mensen die redelijk op de hoogte zijn van de politieke situatie in Nederland, de Engelse taal beheersen, die zich ook in het Nederlands goed kunnen uitdrukken en die zelfstandig kunnen werken. Wil je meewerken en meedenken om de activiteiten van AI zo goed mogelijk te laten verlopen, dan ben je van harte welkom. Voor meer informatie of een afspraak kun je bellen met Evelien Lobach; dinsdag, woensdag of donderdag te bereiken via tel. 847905.

(ingezonden mededeling)

Het Centrum voor Milieukunde van de RU Leiden vraagt een DOCTORAAL STUDENT ECONOMIE als deelnemer in de interdisciplinaire studiegroep ECOLOGIE EN ONTWIKKELINGSSAMENWERKING.

Deze studiegroep zal de mogelijkheden onderzoeken van een goede ecologische, culturele, economische en landbouwkundige inpassing van een ontwikkelingsproject in de Derde Wereld. Waarschijnlijk zal het gaan om een project in de sfeer van "natte civiele techniek" (inpoldering of stuwdam).

Werkperiode: jan. t/m juni 1980, in princiepe (bijna) fulltime.

Standplaats van de groep: Leiden. Een reiskostenvergoeding is waarschijn-

lijk mogelijk. Honorering in de studie: te bepalen in overleg met Vakgroep Agrarische- en Ontwikkelingseconomie en de Doctoraal-examen-commissie(bijv. als scriptie). Begeleiding: de dagelijkse begeleiding berust bij het Centrum voor Milieukunde; een staf lid van het ISMOG zal optreden als (vakinhoudelijke) achtergrondbegeleider. Nadere inlichtingen en opgave:drs. D.D. van Geet, ISMOG, Burg. Tellegenhuis (kamer 2391) tel. 4119. of ir. W.T. de Groot, Centrum voor Milieukunde, Rapenburg 127, Leiden, tel. (071) 148333, tst 7422

SVP zo spoedig mogelijk contact opnemen!!!!

SCHAEFER EN HET ABP

Een aantal Nederlandse gemeenten heeft een voortdurend gebrek aan geld. De rijks-overheid tracht d.m.v. een aantal maatregelen dit euvel te verhelpen (Wet Financiële Verhouding Rijk-Gemeenten 1970, overneming tekorten openbaar vervoer). In een aantal gevallen lukt dit wél, in andere niet. Dit laatste betekent dan, dat gemeentelijke begrotingen gesaneerd moeten worden, waardoor veel projecten in de ijskast of prullemaand verdwijnen.

De gemeente Amsterdam is zo'n gemeente.

Haar bestuurders laten dan ook geen mogelijkheid onbenut om ergens geld vandaan te halen. Zo ook Jan Schaefer, Amsterdams wethouder van Volkshuisvesting. Hij heeft het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds (ABP, het pensioenfonds van de ambtenaren) in een brief gevraagd haar toevoeging aan de algemene reserve van verleden jaar, ad 7 miljard gulden, te lenen aan Amsterdam, zodat daarmee stadsvernieuwing kan worden gefinancierd.

Het plan van Schaefer is niet nieuw. Op uitnodiging van Van den Doel hield Schaefer mei 1978 een gastkollege aan onze fakulteit. Hierin pleitte hij voor inschakeling van pensioenfondsen bij de financiering van de stadsvernieuwing. Tot op heden is hiervan weinig terecht gekomen.

Voor Schaefer kunnen er twee redenen zijn om op zijn plannen terug te komen, en het ABP aan te spreken. Allereerst het feit, dat alleen al het ABP afgelopen jaar 7 miljard gulden aan haar reserves kon toevoegen. Tweedens, de wens die bij het ABP leeft om in het buitenland te kunnen investeren (vanwege haar bijzondere status van ambtenaren pensioenfonds, met grote overheidsinvloed, mag het ABP i.t.t. andere pensioenfondsen, niet in het buitenland investeren).

Schaefer redeneert nu: 'Wij hebben geld nodig voor maatschappelijke doelen (volkshuisvesting), het ABP heeft dat geld in beheer gekregen van mensen uit onze samen-

leving, laat het ABP dat geld dan ook aanwenden ten nutte van die mensen in de samenleving'. Toch een heel redelijk voorstel, zul je zeggen. Waarom weigeren tot nog toe de pensioenfondsen (in casu het ABP), hier op in te gaan?

Een reden zou kunnen zijn de functie van de pensioenfondsen: bij pensioenfondsen sparen mensen van nu voor hun eigen pensioen van later (met een geleerde term kapitaaldekkingstelsel. Dit in tegenstelling tot de AOW, de Algemene Ouderdoms Wet, waar werkenden van nu betalen voor de 65-plussers van nu (het omslagstelsel). Deze laatste is een volksverzekering,

Jan Schaefer, Amsterdams Wethouder van Volkshuisvesting

en is bedoeld om iedereen een sociaal minimum pensioen te geven. De pensioenen van de pensioenfondsen vormen hierop een aanvulling.

PENSIOENFONDSEN

Voor werknemers bestaan er de pensioenfondsen georganiseerd per bedrijfstak of onderneming (denk aan de eigenaar van het Maupoleum, het Philips-pensioenfonds). Ambtenaren zijn voor hun pensioen afhankelijk van het ABP. Niet-werknemers kunnen een levensverzekering afsluiten als pensioenvoorziening.

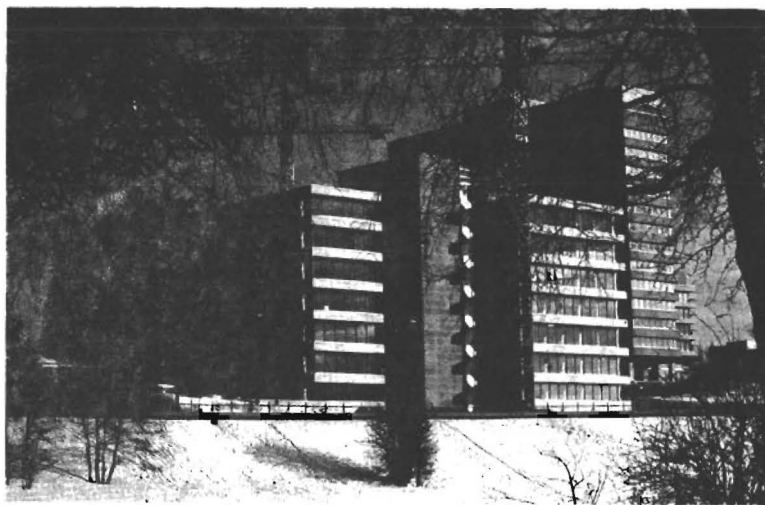
Zo zijn er in Nederland meer dan 1000 pensioenbeheerders, hele grote en hele kleine, met een totaal belegd vermogen van een kleine 200 miljard gulden. De grootste beheerder van pensioenen is het ABP met een belegd vermogen van zo'n 64 miljard gulden.

De grote maatschappijen beheren de pensioenen zelf, de kleine besteden dit uit aan de grotere. Zo beheert het GAK in Amsterdam de gelden van 20 pensioenfondsen.

PREMIES

De pensioen gelden worden bijeen gebracht via premieheffing bij werknemers en -gevers, reden waarom beide groepen zitting hebben in het bestuur van de pensioenfondsen. Op dit nivo wordt beslist over de belegging van de pensioengelden. De fondsen moeten op een dusdanige manier beleggen, dat ze welvaartsvaste pensioenen kunnen uitkeren. Het geld mag niet worden uitgehold door inflatie. De pensioenfondsen doen dit met wisselend succes, door hun gelden te beleggen in staatsobligaties, woningbouw, kantoorpanden, winkelcentra, pretparken, enz.

Nu belegden de pensioenfondsen hun geld wel in woningbouw, vooral de duurdere koopwoningen, maar door het instorten van de prijzen

De nieuwbouw van het ABP te Heerlen

op de woningmarkt afgelopen jaren, zijn ze hiervoor zeer huiverig geworden. Zeker voor de sociale woningbouw, waar toch al niet zoveel te verdienen viel. En hier zijn we weer terug bij het voorstel van Schaefer aan het ABP. Wat houdt zijn voorstel nu in?

VOORSTEL

Het ABP heeft vorig jaar 7 miljard gulden overgehouden. Als Amsterdam dat bedrag zou kunnen lenen tegen een rente die 2,5% beneden de marktrente ligt, dan zouden hiervan in de periode 1981-1985, 31000 nieuwe woningen gebouwd, 35000 woningen verbeterd, en 40000 woningen beter geïsoleerd kunnen worden. De huren van de nieuwbouw woningen zouden door de lagere rente f 200,- lager (gemiddeld rond 340 gulden per maand) kunnen zijn. Zo zou een derde gedeelte van Amsterdam vernieuwd kunnen worden.

Het ABP reageerde snel en afwijzend. Het voelt er niets voor om ieder jaar een bedrag aan rente van 175 miljoen gulden (2,5% van 7 miljard) aan de gemeente Amsterdam te schenken, waardoor er in Amsterdam lagere huren gerealiseerd kunnen worden dan in de rest van Neder-

land; dit is niet de doelstelling van het ABP. Bovendien, als het ABP Amsterdam zachte leningen zou verstrekken, waarom dan ook niet aan andere overheidsorganen?

Hierdoor zouden de pensioenpremies omhoog moeten.

('die premies worden door het rijk betaald, zodat het rijk bij een verhoging van die premies, zelf minder mogelijkheden heeft om kollektieve voorzieningen tot stand te brengen', zo vond ABP directeur Van der Dussen al eerder op een Amro-bank seminar.) Verder betoogd het ABP dat die 7 miljard gulden nodig zijn om de pensioenaanspraken in de toekomst veilig te stellen, en dat zij 33% van haar vrij te besteden gelden reeds ten goede heeft laten komen aan volkshuisvesting.

TWEDE BRIEF

Het ABP reageerde snel, Schaefer zo mogelijk nog sneller.

In zijn tweede brief aan het ABP legt hij geduldig uit, dat de premies niet omhoog hoeven om toch aan de pensioenaanspraken te kunnen voldoen, daar het niet gaat om het totale ABP vermogen, maar slechts om een klein gedeelte daarvan. Verder ziet hij de pensioenfondsen als instituten waar een groot deel van de nationale besparingen naar toe vloeien, waardoor zij een maatschappelijke opdracht krijgen,

ROND UIT DE RAAD

OPVOLGER PAIS ; STUDENTEN OF VAKGROEPBELANG ?

Afgelopen vergadering is er in de Fakulteitsraad gepraat over het rapport van de benoemingscommissie voor de vacature Pais. Zo'n rapport is één van de vele noodzakelijke stappen om te komen tot de benoeming van een opvolger voor "onze" huidige onderwijsminister. Voor dit rapport uitkwam heeft een andere commissie eerst een structuurrapport moeten schrijven. In zo'n rapport wordt bekeken of de plaats op dezelfde manier moet worden ingevuld als voor het ontstaan van de vacature of dat de nieuw te benoemen man(?) andere taken krijgt als zijn voorganger. Een dergelijk rapport is vanaf december '79 meerdere malen in de Raad behandeld. Dat de behandeling niet één keer afgehandeld kon worden, lag aan de vele op te lossen konflikt punten in de structuur van de vakgroep micro. In mei van dit jaar kon het rapport eindelijk ter goedkeuring worden voorgelegd aan het CvB van de UvA. Daarna moest er een benoemingscommissie worden samengesteld, wat gezien de pogingen om de studenten steeds meer uit dergelijke commissies te houden een tijdrovende zaak was. Nu heeft die commissie dus zijn rapport aan de Raad voorgelegd. Als de Raad zich er dan over uitgesproken heeft, gaat het weer naar het CvB, die het doorstuurt naar de minister, die dan uiteindelijk benoemt. Als het een beetje meezit kan Pais nog net zijn eigen opvolger benoemen.

Wat waren nu de konfliktpunten over de structuur, waardoor de behandeling van het structuurrapport zo lang duurde? In grote lijnen kwam het erop neer dat een helft van de commissie, m.n. de leden van de vakgroep micro, iemand wilden aanstellen, die zich met name met het doctoraal onderwijs Prijsstheorie en het empiries onderzoek bezig zou houden, terwijl de rest van de commissie,

studenten en mensen uit andere vakgroepen, iemand wilden aanstellen voor het prodedeuse en kandidaats onderwijs. Deze laatste groep was n.l. bang dat, als er iemand zou worden aangesteld die zowel pré-kandidaats als doctoraal onderwijs zou verzorgen, dat hij of zij dan het pré-kandidaats dan een beetje zou laten sloffen. Dat is niet zo'n gekke veronderstelling. Ervaringen met andere hoogleraren, die zowel pré- als post-kandidaats verzorgen, hebben dat wel uitgewezen. Uiteindelijk heeft de Raad toch besloten om de nieuwe man of vrouw zowel pré- als post-kandidaats onderwijs te laten verzorgen, maar onder de uitdrukkelijke voorwaarde dat het aksent van zijn werkzaamheden zou komen te liggen op het pré-kandidaats onderwijs. Het CvB heeft er later in een brief nogmaals op gewezen dat bij de selectie van kandidaten dan ook voornamelijk op onderwijs kwaliteiten zou moeten worden gelet.

De vrees van de mensen in de structuur commissie die de nieuwe hoogleraar alleen propedeuse en kandidaatsonderwijs wilden laten doen, blijkt nu terecht. Uit het rapport van de benoemingscommissie blijkt dat de commissie weer vnl. heeft gelet op de onderzoekskwaliteiten van de kandidaten. Onderwijservaringen vande eerst voorgedragene zijn beduidend minder dan van andere aanvaardbare kandidaten. In de commissie hebben de belangen van de vakgroep, i.c. steun bij het onderzoek, het duidelijk gewonnen van het belang van de studenten.

De discussie is nog niet afgesloten. De Raad vond dat de afwegingen van de commissie in het rapport onvoldoende naar voren kwamen. De commissie schrijft daarom nu een aanvulling.

Volgende keer in de Raadsvergadering zal het rapport nog verder worden bediscussieerd.

Je hoort er ongetwijfeld nog meer van.

Coen Teulings.

vervolg van Schaefer

die verder gaat dan alleen het garanderen van een welvaarts vast pensioen.

Toen dit artikel geschreven werd, was het antwoord van het ABP op de tweede brief van Schaefer nog niet bekend. Dit antwoord laat al langer op zich wachten dan het eerste, misschien dat er nu eens echt op Schaefer's verzoek gestudeerd wordt.

Het is misschien prematuur, maar wat zou Schaefer kunnen doen als het ABP weer afwijzend reageert? Een mogelijkheid zou zijn om de pensioenfondsen te blijven bestoken met brieven, zonder al te veel hoop op sukses.

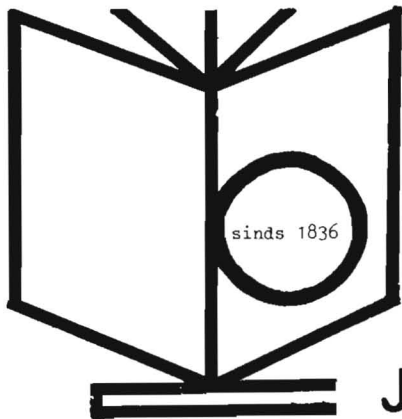
Een andere mogelijkheid zou zijn de pensioenfondsen fundamenteel 'aan te pakken'. Hiervoor staan twee wegen open: via de vakbonden, die immers voor de helft het beleid van de pensioenfondsen bepalen, of via het parlement, waar al jaren over een herziening van het pensioenstelsel wordt gepraat. Misschien kunnen de activiteiten van Schaefer de discussie hierover in sneller vaarwater brengen. Als aanloop op het parlement zou Schaefer alvast kunnen beginnen zijn eigen partij voor zijn voorstel warm te maken.

Vooral met de verkiezingen in aantocht (mei 1981), met de daaraan vooraf gaande partij-kongressen, waar de definitieve partij-programma's worden vastgesteld, kan het voorstel van Schaefer tot een levendige discussie bijdragen.

H.S.

brinkman's

boekhandel

Jodenbreestraat 23 - kamer 2386
Amsterdam - Tel.: 020 - 525 4024

- Arnold Heertje & Harry Cohen -
Het officieuze circuit
Spectrum, 1980 *f* 17,90
- C.van Ewijk, R.de Klerk, G.Reuten, B.Thio -
Economisch beleid uit de klem
SUA, 1980 *f* 21,90
- J.A.Trevithick - Inflation, 2nd.ed.
Penguin, 1980 *f* 7,25
- J.K.Galbraith - The nature of mass poverty
Penguin, 1980 *f* 9,00
- Red.Th.P.van Hoorn en H.J.van der Schroeff -
Als sarering dreigt...
Samson/Nive, 1980 *f* 28,50
- A.M.Koopman - Iwema - Macht motivatie
medegegenschap
van Gorcum, 1980 *f* 52,50
- P.I.Koopman - Besluitvorming in organisaties
van Gorcum, 1980 *f* 59,50
- Manuel Castells - The economic crisis
and American society
Princeton Univ.Press, 1980 *f* 17,00
- Lester C.Thurow - The zero-sum society
Basic Books, 1980 *f* 36,90
- Gordon Oliver - Marketing today
Prentice Hall, 1980 *f* 42,35
- Ben Fine - Inleiding in Het kapitaal
van Marx
Sua, 1980 *f* 14,90

EKONOMIE
GEOGRAFIE
PLANOLOGIE
SOCIOLOGIE